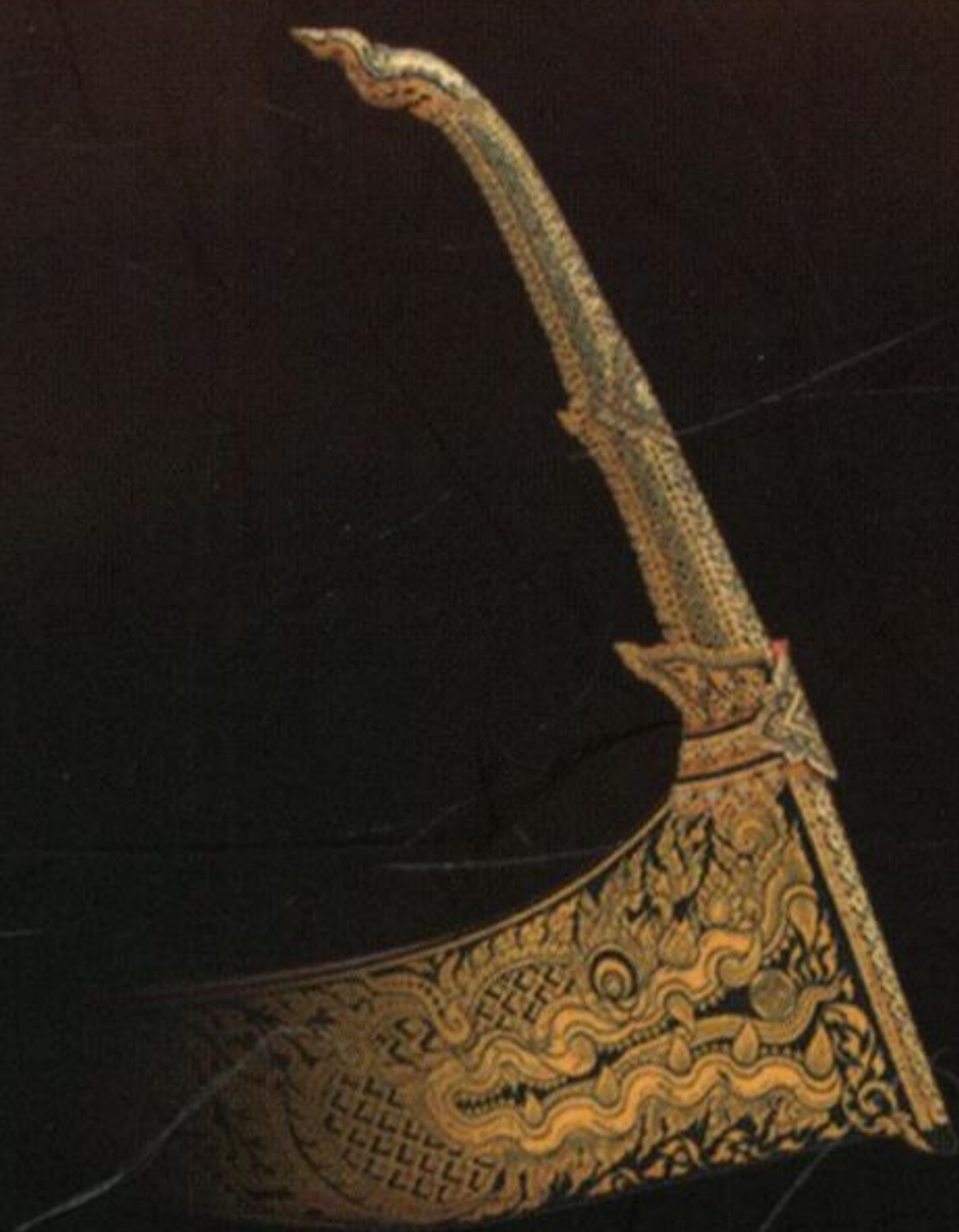
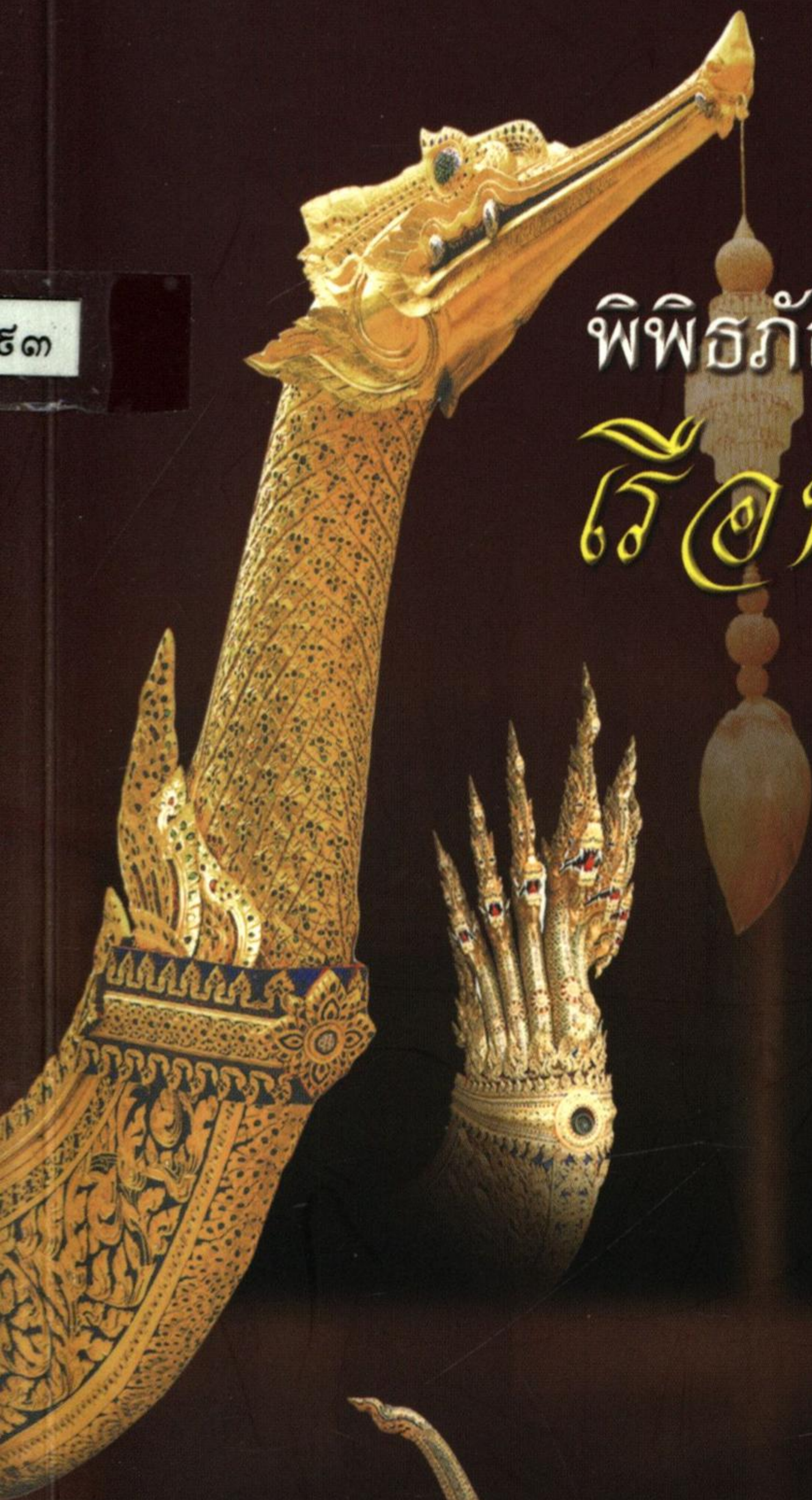

นำชม
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
เรือพระราชพิธี

นำชม
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
เรือพระราชพิธี

กรมศิลปากร จัดพิมพ์

พ.ศ. ๒๕๔๖

นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี

สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๕๖ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม
ISBN 974-417-639-3

ที่ปรึกษา

นายอาร์ักษ์ สังหิตกุล	อธิบดีกรมศิลปากร
นายสด แดงเอียด	รองอธิบดีกรมศิลปากร
นายพิเศษ เจียจันทร์พงษ์	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์
นางสมลักษณ์ เจริญพจน์	ผู้อำนวยการสำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
นายสมชาย ณ นครพนม	ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร
นางณัฏฐภัทร จันทวิช	ภัณฑารักษ์ ๘ ว.

ผู้เขียนและเรียบเรียง

นางราตรี บัวประดิษฐ์

ตรวจแก้ไข

นายพิเศษ เจียจันทร์พงษ์

ออกแบบปก

นางราตรี บัวประดิษฐ์

ควบคุมการพิมพ์

นางราตรี บัวประดิษฐ์

จัดพิมพ์

บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๑๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐
โทร. ๐ ๒๘๘๒-๑๐๑๐, ๐ ๒๔๒๒-๕๐๐๐ โทรสาร ๐ ๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐ ๒๔๓๔-๑๓๘๕
E-Mail : info@amarin.co.th Homepage : http://www.amarin.co.th

คำนำ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งเดียวในโลกที่จัดแสดงเรือสำคัญที่ใช้ในงานพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์มาแต่โบราณ มีความงดงามในฝีมือช่างศิลปกรรมอันล้ำเลิศและทรงคุณค่า เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติที่ยังสืบทอดมาถึงปัจจุบัน นอกจากนี้เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ได้รับรางวัลเกียรติยศจากองค์การเรือโลกแห่งสหราชอาณาจักร และได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเหรียญรางวัลมรดกทางทะเล ประจำปี ค.ศ. ๑๙๙๒ (THE WORLD SHIP TRUST MARITIME HERITAGE AWARD "SUPHANNAHONG ROYAL BARGE") แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช อันนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติ

เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้เข้าชม พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร จึงได้จัดพิมพ์หนังสือคู่มือเข้าชม พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี เพื่อให้ผู้สนใจได้ทราบประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี และความสำคัญของเรือพระราชพิธี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือเข้าชมเล่มนี้จะอำนวยความสะดวกทางวิชาการแก่ผู้ที่สนใจงานด้านศิลปวัฒนธรรมตามสมควร และเป็นส่วนหนึ่งในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีแห่งเดียวในโลก รวมทั้งสร้างจิตสำนึกให้คนไทยเห็นคุณค่าถึงความสำคัญของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ และช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป

(นายอารักษ์ ลังहितกุล)

อธิบดีกรมศิลปากร

สารบัญ

ประวัติความเป็นมาของเรือพระราชพิธี	๖
- เรือเหล่านแสนยากร	๙
- เรือพระที่นั่ง	๑๑
พิธีพืชมณฑลสถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี	๑๖
- เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์	๑๘
- เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙	๑๙
- เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช	๒๐
- เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์	๒๑
- เรือเอกไชยเหินหาว	๒๒
- เรือกระบี่ปราบเมืองมาร	๒๓
- เรืออสุรวายุภักษ์	๒๔
- เรือครุฑเหินเห็จ	๒๕

ค ความหมายของโขนเรือพระราชพิธี ๒๖

- พระนารายณ์ทรงครุฑ ๒๖

- หงส์ ๒๗

- นาค ๒๘

- ครุฑ ๓๐

- อสุรกายักษ์ ๓๑

- กระบี่ หรือลึง ๓๒

- เหา ๓๓

จ ดประสงค์ในการสร้างเรือ ๓๔

ก การจัดแสดง ๔๐

- แผนผังการจัดแสดงภายใน ๔๑

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี

ไ รางเก็บเรือหรืออยู่เรือพระราชพิธีเดิม ๔๒

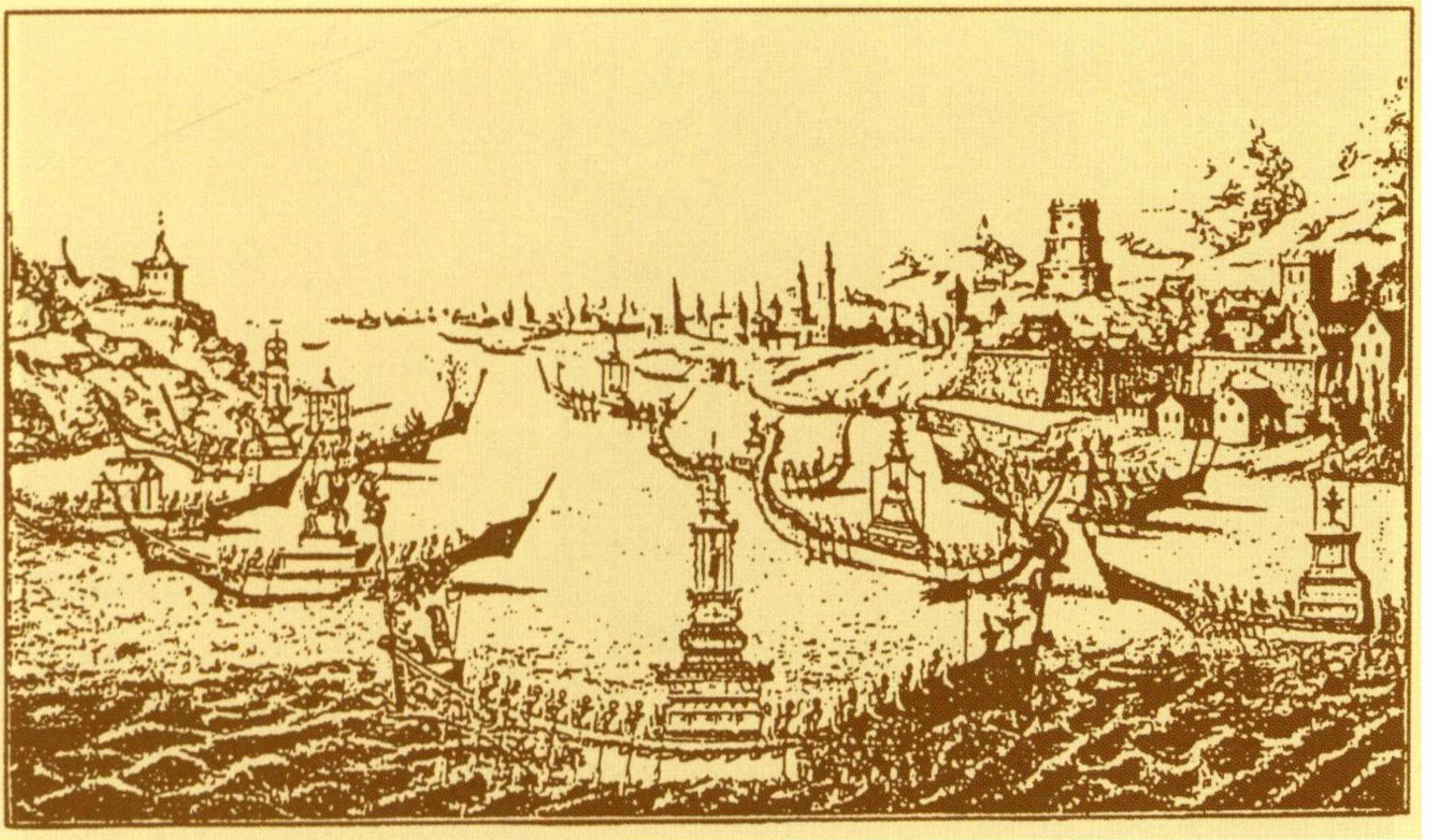

ประวัติความเป็นมาของเรือพระราชพิธี

เรือพระราชพิธี

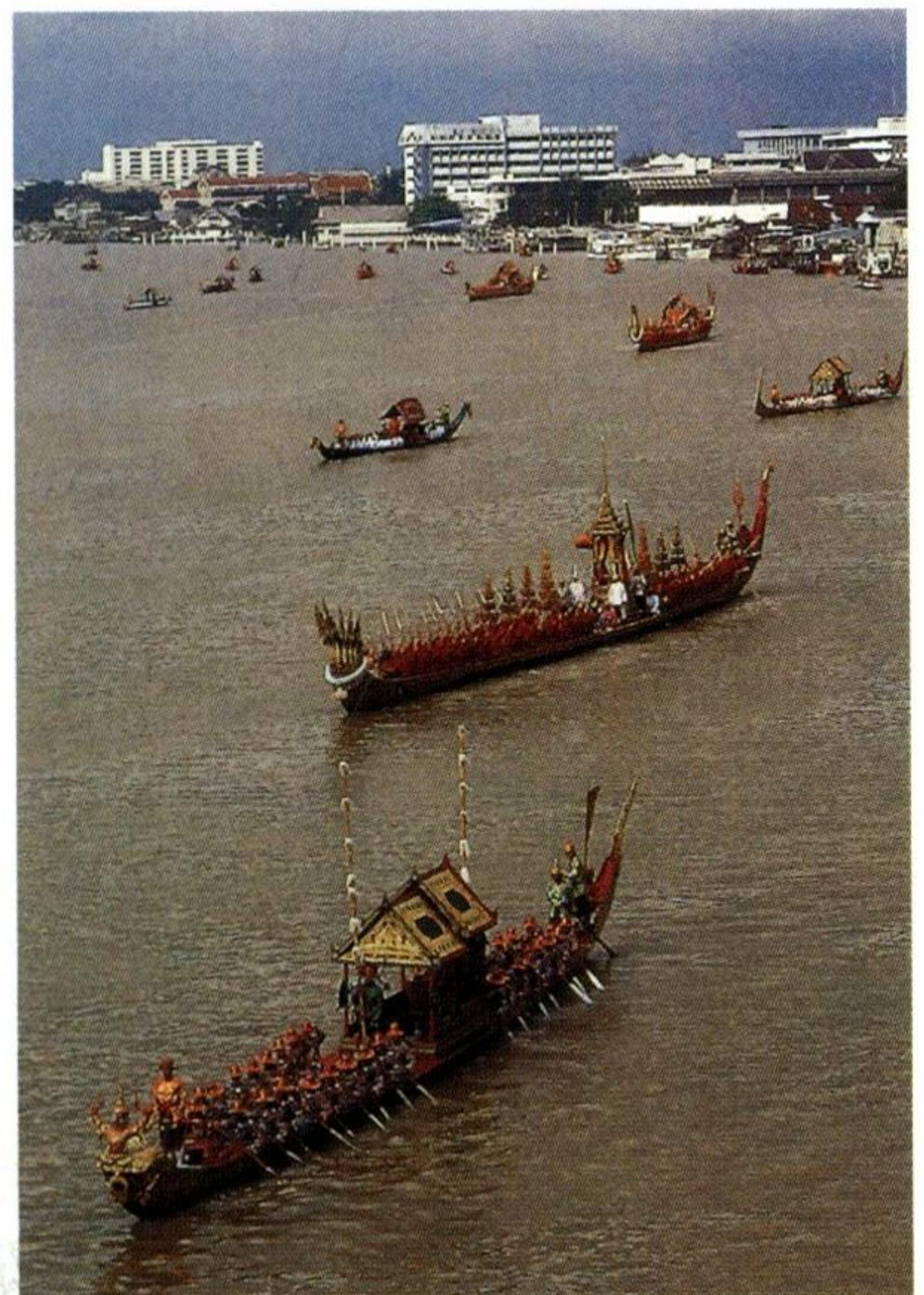
เป็นคำเรียกเรือที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้โดยเสด็จในการพระราชกรณียกิจต่างๆ มาแต่ครั้งโบราณ เช่น เป็นพาหนะทรงในกระบวนทัพเมื่อเกิดศึกสงคราม การถวายผ้าพระกฐิน การจัดกระบวนเรือรับราชทูต และการเสด็จนมัสการรอยพระพุทธรูปที่สระบุรี การจัดกระบวนเรือดังกล่าว เรียกว่า “กระบวนพยุหยาตราชลมารค” ซึ่งเป็นการจัดรูปกระบวนเรือรบในแม่น้ำตามตำราพิชัยสงครามนั่นเอง การจัดกระบวนเรือพระราชพิธีที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาและถือเป็นพระราชพิธีโดยเสด็จกระบวนพยุหยาตราที่สำคัญในปัจจุบัน คือ กระบวนพยุหยาตราชลมารคเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินหลวงวัดอรุณราชวราราม

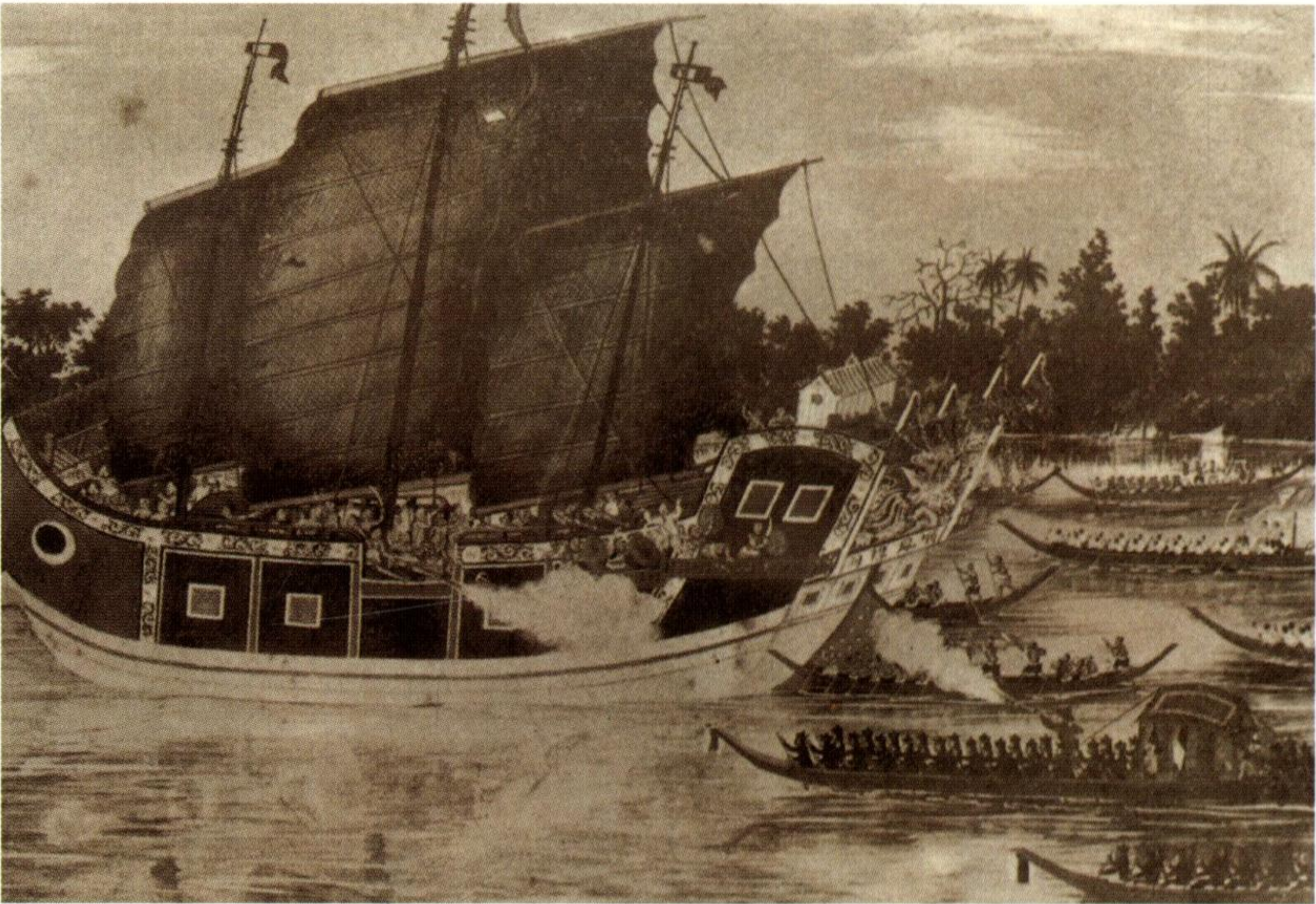

ในสมัยอยุธยาเรือที่นำมาใช้ในกระบวนเรือพระราชพิธี ส่วนมากจะเป็นเรือที่มีขนาดใหญ่รูปเพรียวยาว ใช้ฝีพาย พายไปได้เร็ว เดิมใช้เป็นเรือรบประเภทขับไล่ทางแม่น้ำซึ่งมี ๔ ชนิด คือ

๑. **เรือแซ** เป็นเรือกรรเชียงยาวแบบโบราณของไทย ใช้ในแม่น้ำแล่นช้า เรียกว่าเรือแซ สำหรับใช้ในการล่าเหยื่อพลเสปียงอาหาร และเครื่องคัตราวุธสำหรับกองทัพ (กรรเชียง เป็นลักษณะการนั่งหันหลังแจวเรือ ๒ มือ)

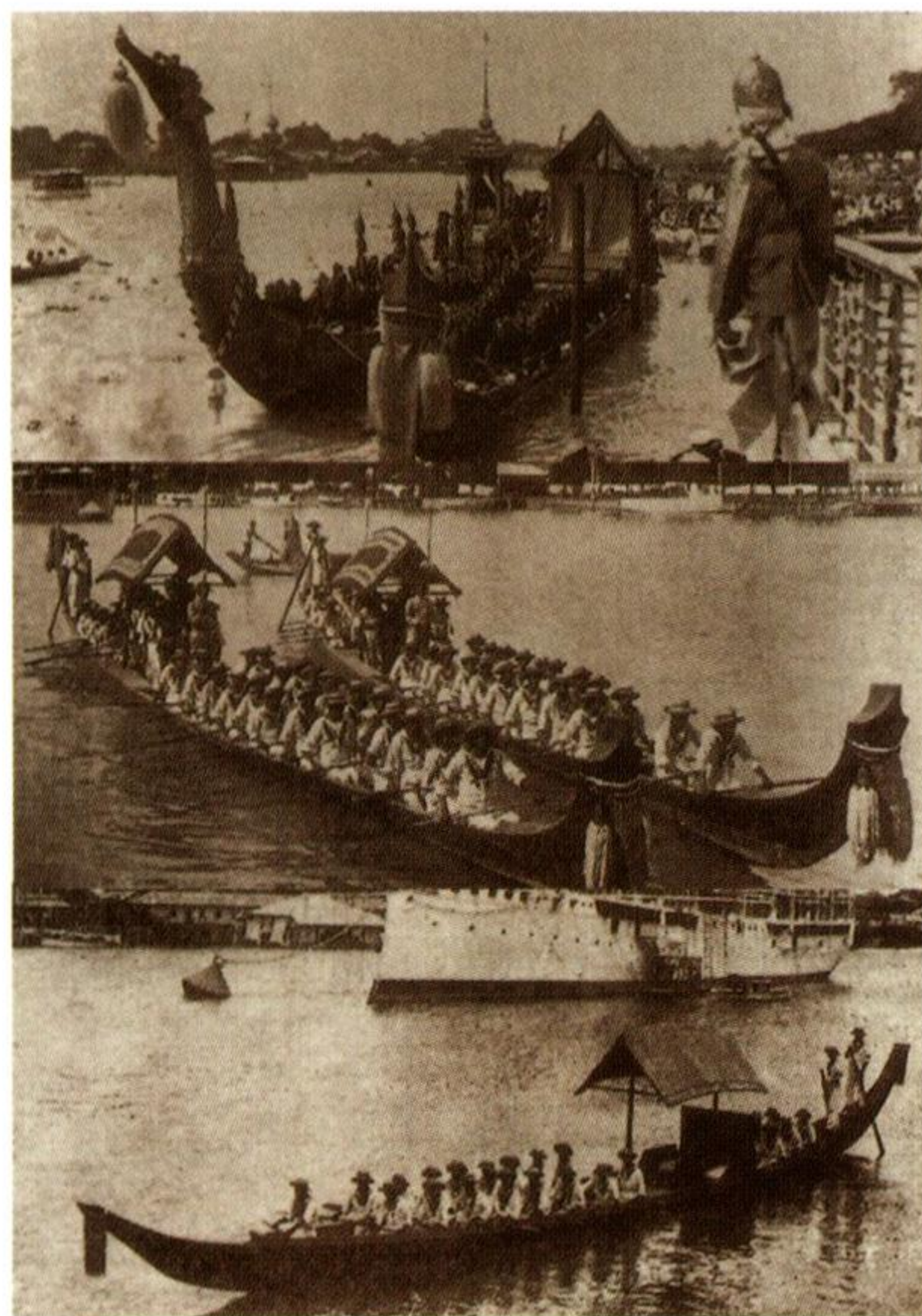
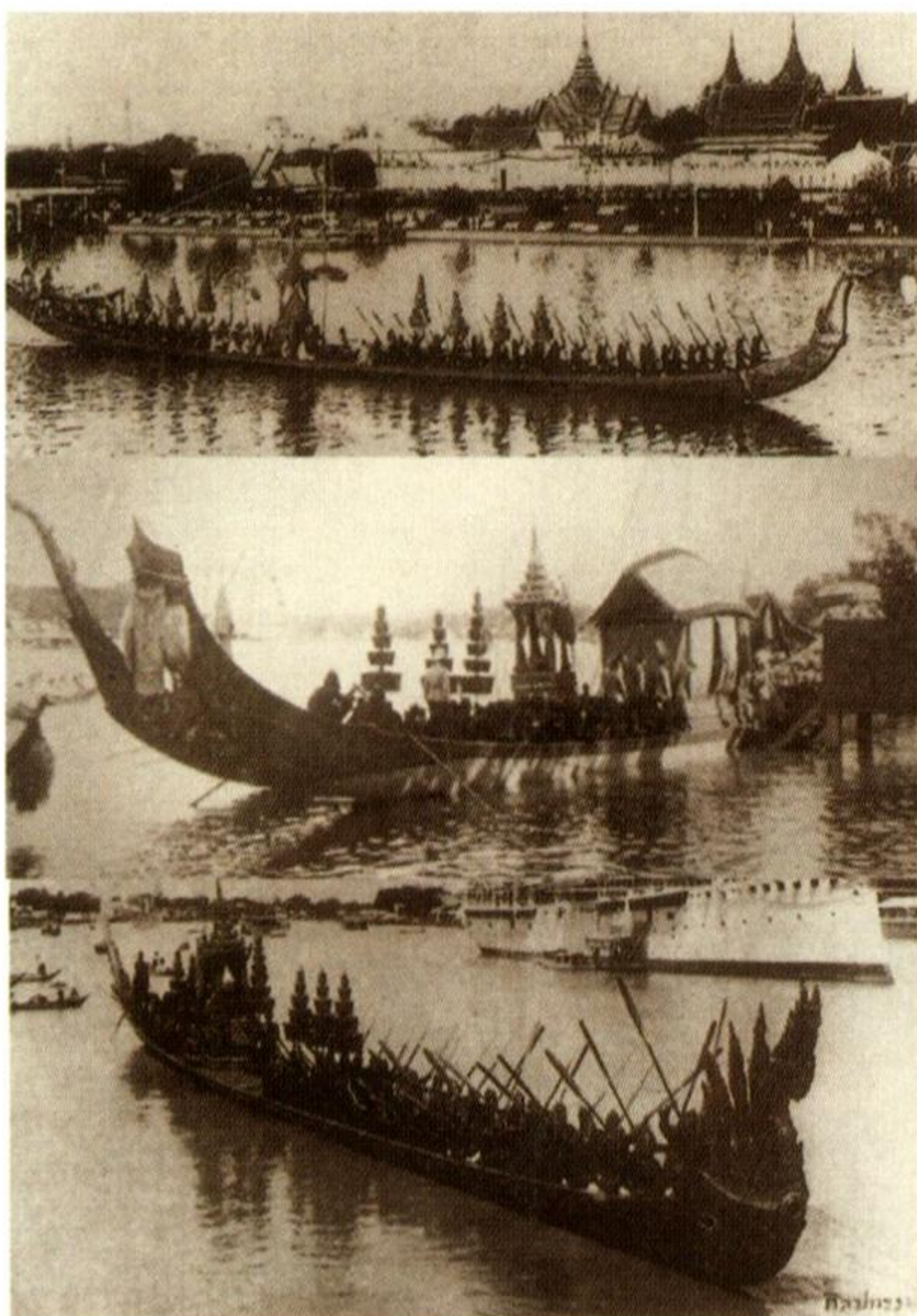

๒. **เรือไชย** เป็นเรือยาวเช่นเดียวกับเรือแซ ใช้ฝีพาย เล่นได้เร็วกว่าเรือแซ

๓. **เรือรูปสัตว์** เป็นเรือที่มีโขนเรือสลักเป็นรูปสัตว์ต่างๆ ทั้งสัตว์จริงและสัตว์ในเทพนิยาย เช่น ครุฑ พญานาค เป็นต้น โต้โขนเรือกว้างเจาะเป็นช่องติดตั้งปืนใหญ่

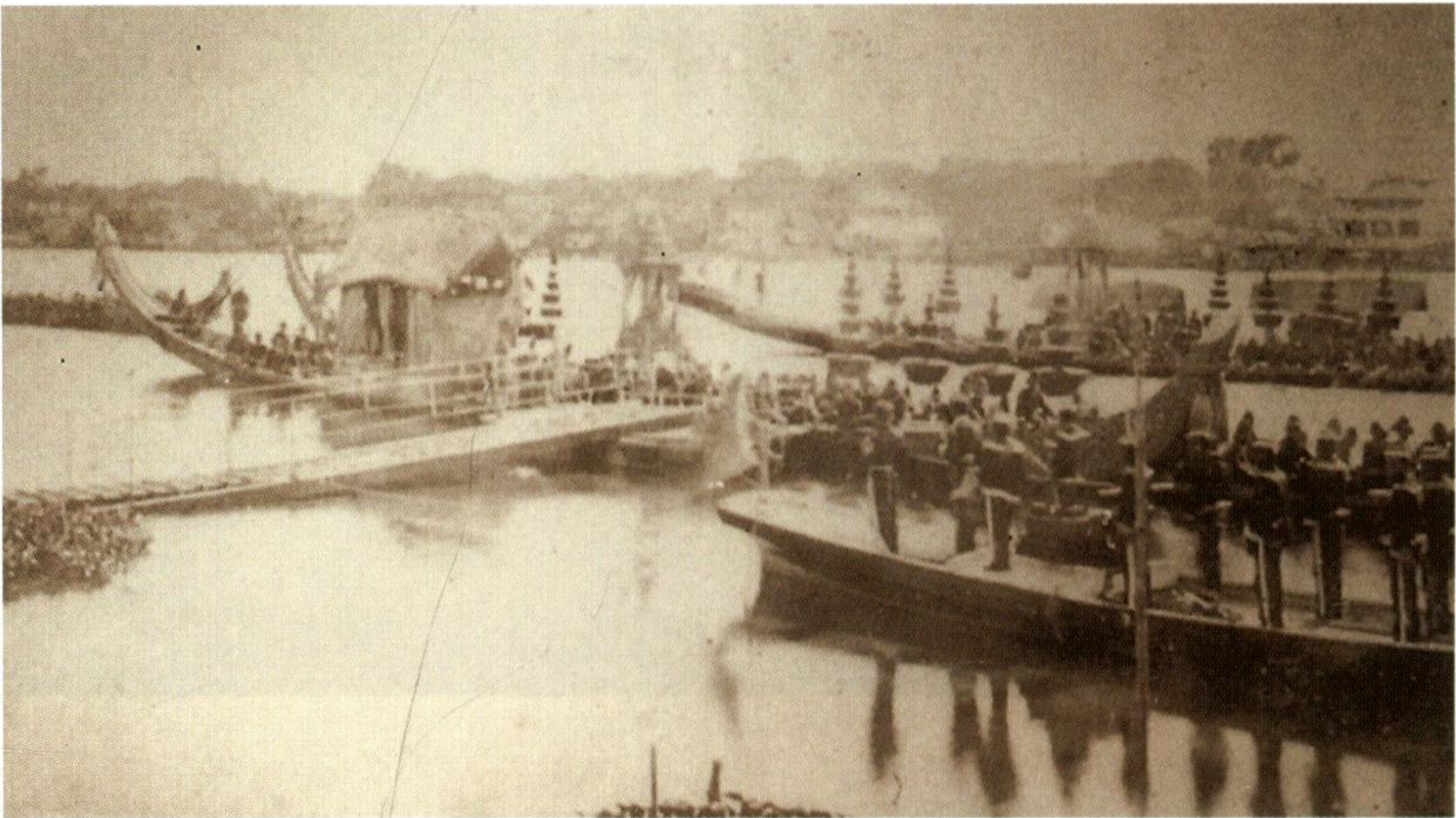
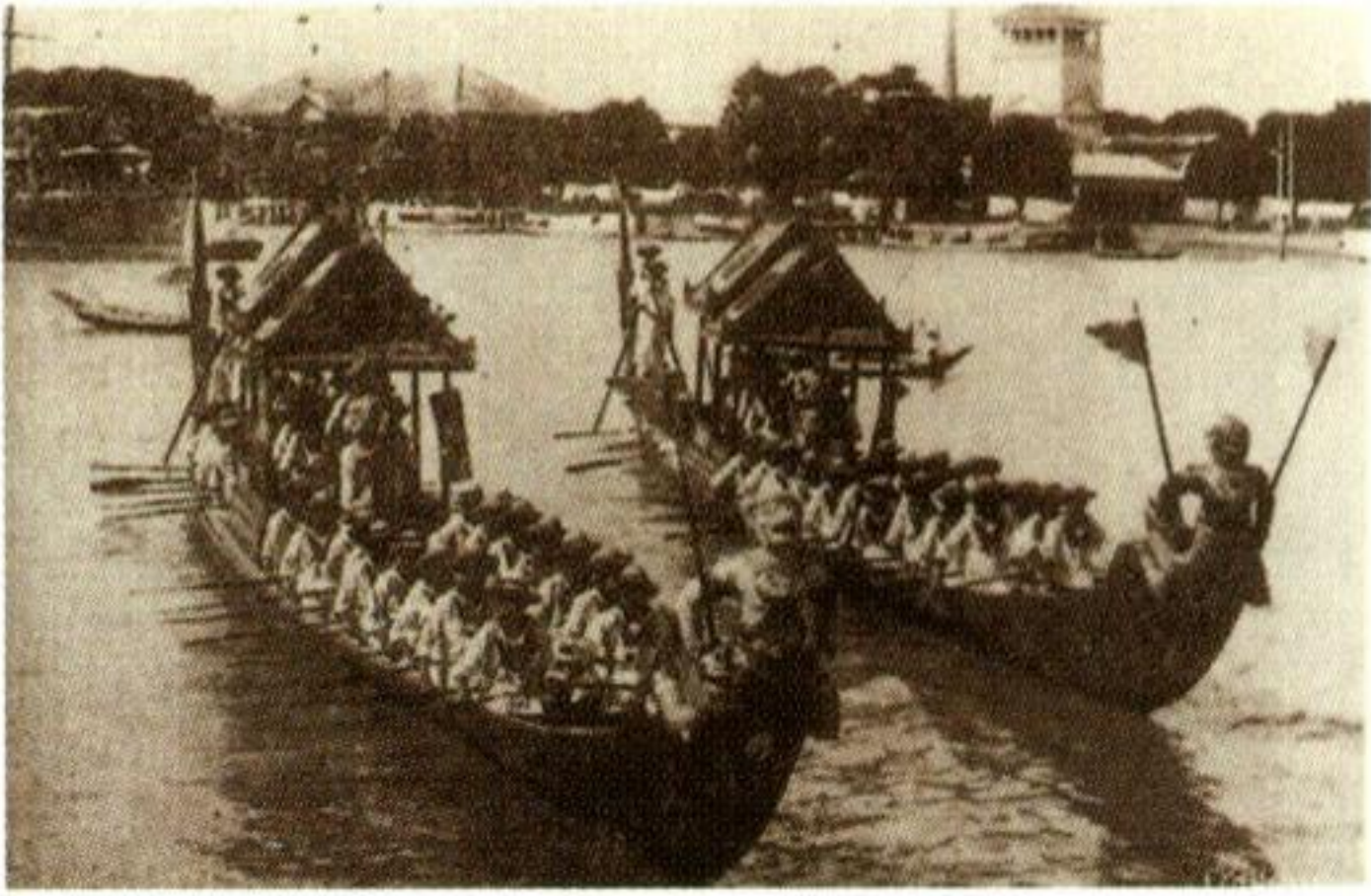
๔. **เรือกราบ** เป็นเรือโบราณที่ใช้ฝีพาย ลักษณะคล้ายเรือไชย เล่นเร็วกว่าเรือทุกประเภท

กระบวนเรือโบราณ สมัยโบราณจัดทำเป็น ๒ ลำรับ คือ เรือทอง หมายถึงเรือที่สลักลวดลายลงรักปิดทองสำหรับหนึ่ง สำหรับใช้เวลาเสด็จในกระบวนที่เป็นพระราชพิธี ส่วนอีกลำรับหนึ่งเป็นเรือไม้ มักใช้ทรงในเวลาปกติ ไม่ปะปนกัน ลักษณะหน้าที่ของเรือพระราชพิธี แบ่งเป็น ๒ เหล่า คือ เรือเหล่าแสนยากร และเรือพระที่นั่ง

เรือเหล่าแสนยากร

๑. เรือประตู่ ลักษณะเป็นเรือกราบ กลางลำมีกัญญา ทำหน้าที่เป็นเรือ
รื้อกระบวน
๒. เรือพิฆาต เป็นเรือที่แล่นเร็ว ทำหน้าที่นำกระบวนเป็นลำดับแรก เป็น
เรือที่มีหัวเรือ เขียนลายหน้าเสือ ไม่ปิดทอง คือ เรือเสือทะเลยานชล
และเรือเสือคำณสินธุ์
๓. เรือตั้ง เป็นเรือกระบวนสายนอก ทำหน้าที่ป้องกัน คุ่มกันเรือใน
กระบวน เป็นเรือไม้เขียนลายลงรักปิดทอง มีทวนหัวตั้งสูงและงอน
ขึ้นไป
๔. เรือแซง เป็นเรือขนาดเล็ก แล่นเร็ว จัดเป็นเรืออารักขาพระมหากษัตริย์
๕. เรือคู่ชัก เป็นเรือไชย ทำหน้าที่ลากจูงเรือพระที่นั่งซึ่งมีขนาดใหญ่และ
หนักมาก เรือคู่ชักมีชื่อว่า “เรือทองบ่าบิ่น และทองขวานฟ้า” เป็นเรือที่
แล่นเร็ว
๖. เรือตำรวจ เป็นเรือที่พระตำรวจ หรือข้าราชการในพระราชสำนักลงประจำ
ทำหน้าที่เป็นองครักษ์ มีทั้งตำรวจนอก - ตำรวจใน

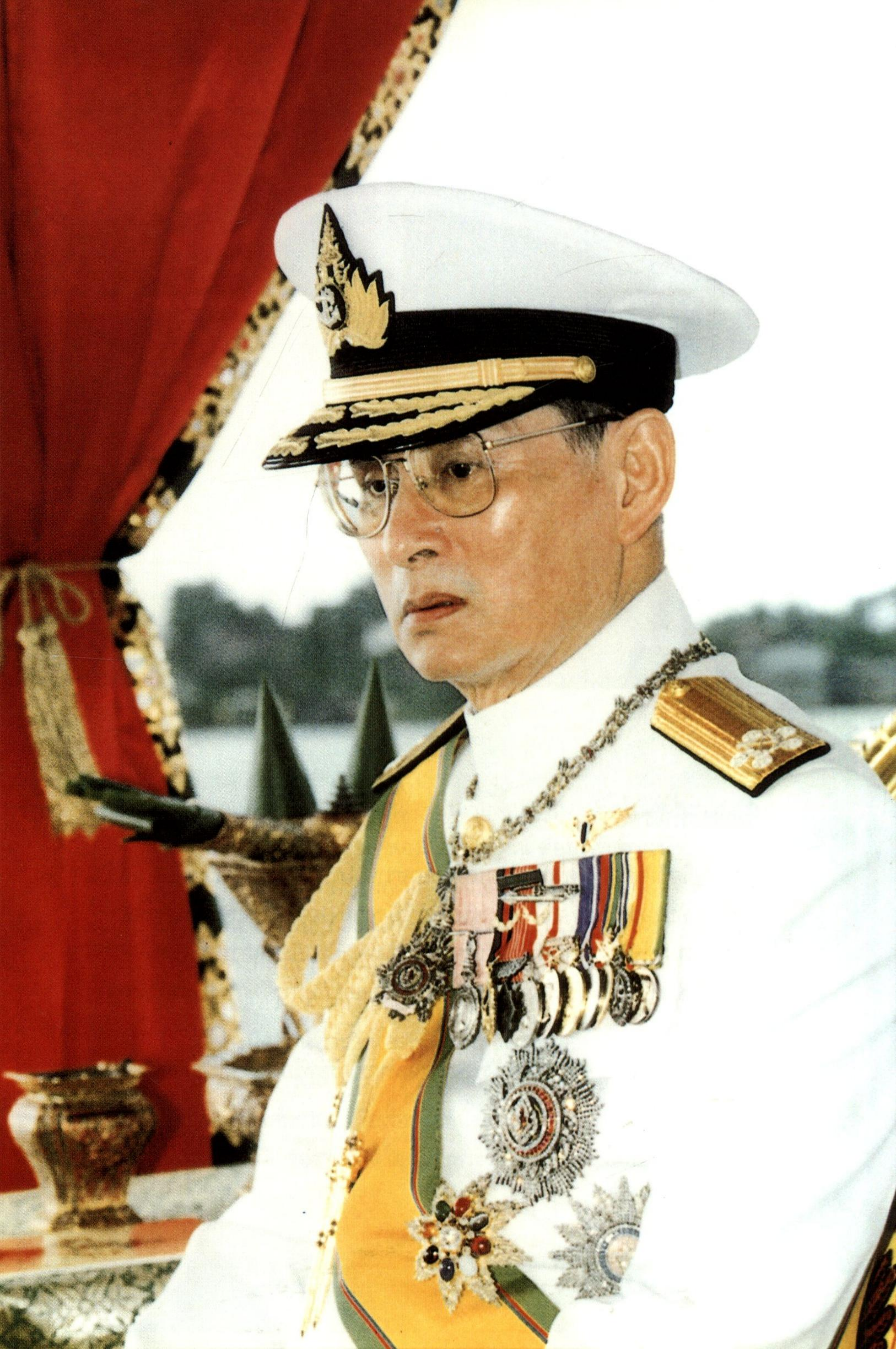
๗. เรือกลองนอก - กลองใน เป็นเรือสัญญาณ ที่ให้เรืออื่นหยุดหรือพายเรือจำ เดิมใช้เสียงกลองเป็นสัญญาณ ต่อมาใช้แตรฝรั่งที่มีเสียงดังไกลกว่าแทน แต่คงเรียกเรือกลองเช่นเดิม
๘. เรือกัน เป็นเรือที่ป้องกันศัตรู มิให้จู่โจมมาถึงเรือพระที่นั่งอยู่แนวที่ใกล้เรือพระที่นั่งมากกว่าเรือแซง
๙. เรือรูปสัตว์ มีโขนเรือเป็นรูปสัตว์ในสมัยโบราณ เคยมีเรือรูปสัตว์หลายชนิด เช่น ราชสีห์ คชสีห์ ม้า เลียงผา นกอินทรี สิงโต มังกร นาค ครุฑ ปักษี หงส์ เหา กระจัง ฯลฯ เรือรูปสัตว์อาจจัดเป็นเรือพิฆาตเรือเหล่าแสนยากร หรือเรือพระที่นั่งได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความวิจิตรงดงาม ความสำคัญของรูปโขนเรือ และพระราชดำริของพระมหากษัตริย์

เรือพระที่นั่ง

เรือที่สำคัญที่สุดในกระบวนพยุหยาตราชลมารค คือ “เรือพระที่นั่ง” จัดเป็นเรือที่ประทับของพระมหากษัตริย์ เรือพระที่นั่งทุกลำจะตกแต่งและเขียนลวดลายที่วิจิตรงดงาม ในเรือพระที่นั่งใช้รับในการให้จังหวะฝีพายแทนการกระทุ้งเสา นอกจากนี้เรือพระที่นั่งยังมีชื่อเรียกที่ต่างออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดกระบวนพยุหยาตรา เช่น

เรือต้น คือ เรือพระที่นั่งของพระมหากษัตริย์หรือเรือลำที่โดยเสด็จลำลอง เป็นการประพาสต้น

เรือพระที่นั่งทรง เรือพระที่นั่งรอง คือ เรือลำที่พระมหากษัตริย์ประทับ และมีเรือพระที่นั่งรองในกรณีที่เรือพระที่นั่งทรงชำรุด

เรือพลับพลา คือ เรือสำหรับพระมหากษัตริย์ทรงใช้เป็เรือเครื่องทรง (เครื่องราชกกุธภัณฑ์)

เรือพระที่นั่งกิ่ง เป็นเรือพระที่นั่งที่มีค้ำกดีสูงสุดและมีความสวยงามเป็นพิเศษ กล่าวกันว่าพระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยาพระองค์หนึ่ง มีรับสั่งให้เอากิ่งดอกเลามาปักที่หัวเรือ ต่อมาพนักงานจึงคิดเขียนลายกิ่งไม้ประดับที่หัวเรือ และโปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า “เรือพระที่นั่งกิ่ง”

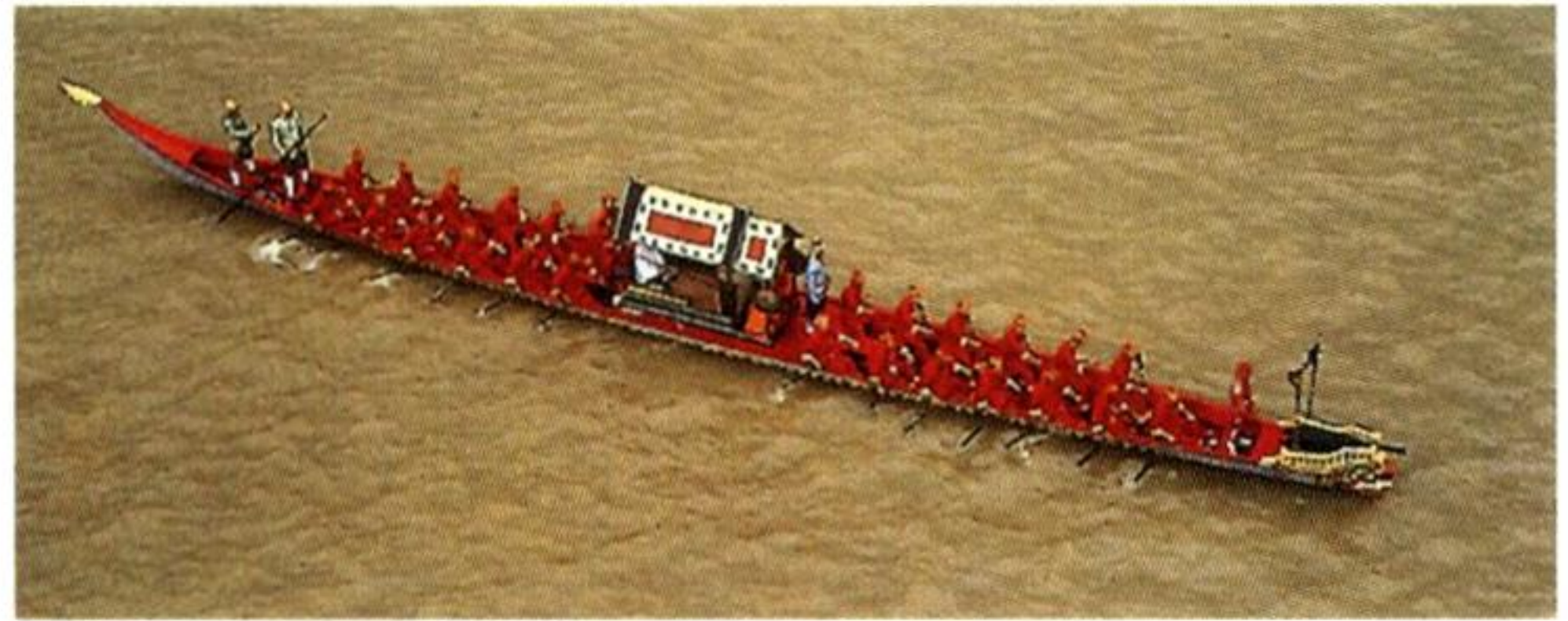
เรือพระที่นั่งเอกชัย เป็นเรือพระที่นั่งเทียบเท่าเรือพระที่นั่งกิ่ง พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระบรมวงศานุวงศ์ประทับในเรือพระที่นั่งเอกชัยร่วมในกระบวนพยุหยาตราชลมารค เป็นเรือที่สลักลายวิจิตรงดงามเช่นกัน ในสมัยรัตนโกสินทร์ไม่แบ่งแยกชั้นเรือพระที่นั่งกิ่งและเรือพระที่นั่งเอกชัย

เรือพระที่นั่งศรีลัทธิลาด เป็นเรือที่ดาดหลังคากัญญาด้วยผ้าลัทธิลาด เรือพระที่นั่งประเภทนี้มักเขียนลวดลายช้างลำเรืออย่างสวยงาม ใช้สำหรับการเสด็จแบบลาลอง เดิมไม่ได้นำเข้ากระบวนพระราชพิธี ต่อมาภายหลังได้จัดเข้ากระบวนพยุหยาตราชลมารคด้วย

เรือพระที่นั่งกราบ เรือพระที่นั่งลำเล็กลักษณะคล้ายเรือไชยแต่เล่นเร็วกว่าสำหรับใช้ถ่ายลำ เสด็จเข้าคูคลองขนาดเล็ก

เรือพระประเทียบ เป็นเรือพระที่นั่งสำหรับเจ้านายฝ่ายใน

สำหรับเรือพระที่นั่งทุกลำจะต้องทอดบัลลังก์บุษบกตรงส่วนกลางลำเรือ สำหรับเป็นที่ประทับ บุษบก มีฐานสี่เสา หลังคาชั้นซ้อน ๕ ยอดรัดทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ และบางลำทอดบัลลังก์ก็ัญญาสำหรับนั่งราบ หลังคาประทุน มีม่านทอด

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี เดิมเป็นโรงเก็บเรือรบและเรือพระที่นั่ง อยู่ในความดูแลของสำนักพระราชวังและกองทัพเรือ เมื่อคราวสงครามโลกครั้งที่ ๒ โรงเก็บเรือและเรือพระราชพิธีถูกระเบิดได้รับความเสียหาย และในปีพุทธศักราช ๒๔๙๐ รัฐบาลได้มอบหมายให้กรมศิลปากรทำการซ่อมแซม ดูแลรักษาเรือพระที่นั่ง สำหรับเรือต่างๆ ที่ใช้ในพระราชพิธี ซึ่งล้วนแต่เป็นเรือที่มีประวัติสำคัญมาแต่โบราณ ที่ยังคงความสวยงามในฝีมือช่างอันล้ำเลิศและทรงคุณค่าในงานศิลปกรรม ประการสำคัญยังสามารถนำมาใช้ในการพระราชพิธีต่างๆ สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

กรมศิลปากรได้ดำเนินการซ่อมแซมเรือพระราชพิธีเพื่อการอนุรักษ์และเพื่อการศึกษาแล้ว จึงได้ขึ้นทะเบียนเรือพระราชพิธีต่างๆ ไว้เป็นมรดกของชาติ พร้อมกับยกฐานะโรงเก็บเรือขึ้นเป็น “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี” ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๗ เป็นต้นมา

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี กรมศิลปากร มีพื้นที่จำกัดมาก ภายในพิพิธภัณฑสถานฯ สามารถจัดแสดงเรือพระราชพิธีได้เพียง ๘ ลำ จากเรือพระราชพิธีทั้งกระบวนฯ จำนวน ๕๒ ลำ ซึ่งประกอบไปด้วยเรือรูปสัตว์ ๖ ลำ นำไปฝากไว้ที่ท่าवासกรี เรือในกระบวนพระราชพิธีอีก ๓๘ ลำ เก็บรักษาไว้ที่กองเรือเล็ก แผนกเรือพระราชพิธี กองทัพเรือ เป็นผู้ดูแลรักษา เรือพระราชพิธีที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑสถานฯ มีดังนี้

๑. เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์
๒. เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙
๓. เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช
๔. เรือพระที่นั่งเอนกชาติภุชงค์
๕. เรือครุฑเหิรเห็จ
๖. เรือกระบี่ปราบเมืองมาร
๗. เรืออสุรวายุภักตร์
๘. เรือเอกไชยเหินหาว

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

จัดเป็นเรือพระที่นั่งกึ่ง
คือ เรือพระที่นั่งลำดับชั้นสูงสุด
สำหรับพระมหากษัตริย์ประทับ
เรียกว่า “เรือพระที่นั่งทรง”

ปรากฏหลักฐานการ
สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ-
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดเกล้าฯ

พระราชทานนามว่า “เรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์” ลำปัจจุบันสร้างทดแทนเรือลำ
เดิมในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) มาแล้วเสร็จใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) โดยโปรดเกล้าฯ
พระราชทานนามใหม่ว่า “พระที่นั่งสุพรรณหงส์”

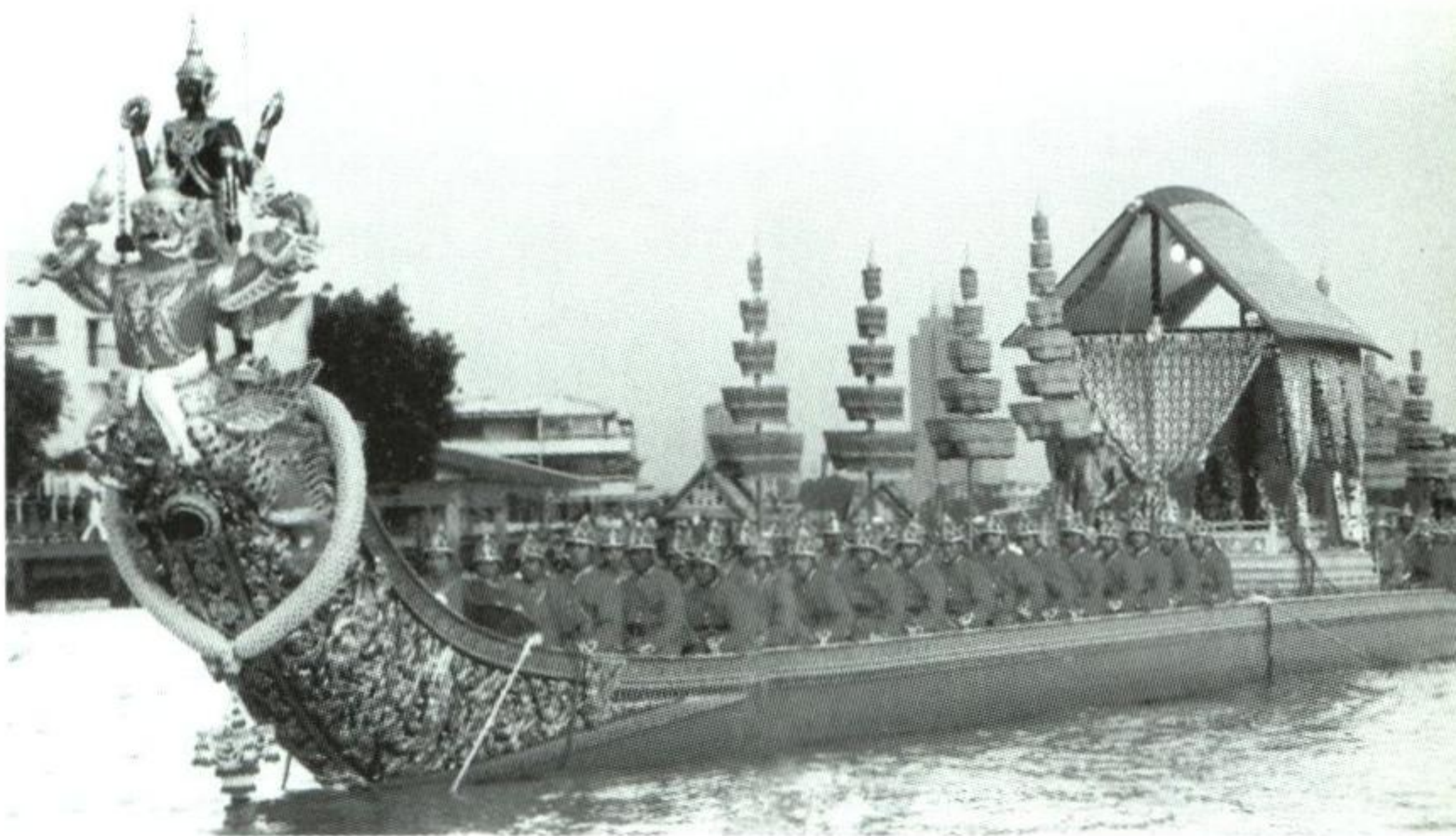
- ลักษณะ : โขนเรือเป็นรูปหงส์ จำหลักลายปิดทองประดับ
กระจก ลำเรือด้านนอกทาสีดำ ภายในทาสีแดง
- ขนาด : ความยาว ๔๖.๑๕ เมตร กว้าง ๓.๑๗ เมตร
กินน้ำลึก ๐.๙๔ เมตร
- กำลัง : ๓.๕๐ เมตร (กำลัง หมายถึง ระดับจังหวะ
ความเร็วของการพายในแต่ละครั้ง)

เจ้าพนักงานประจำเรือ : ฝีพาย ๕๐ นาย นายท้าย ๒ นาย

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ถือว่ามีแห่งเดียวในโลกที่งดงามในด้านศิลปกรรม
และยังใช้ประกอบพระราชพิธีมาจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ
ของโลกด้วย ดังนั้น องค์การเรือโลกแห่งสหราชอาณาจักรจึงมอบรางวัลเกียรติยศ
มรดกทางทะเลประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๕ (ค.ศ. ๑๙๙๒) (THE WORLD SHIP
TRUST MARITIME HERITAGE AWARD “SUPHANNAHONG ROYAL
BARGE”)

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙

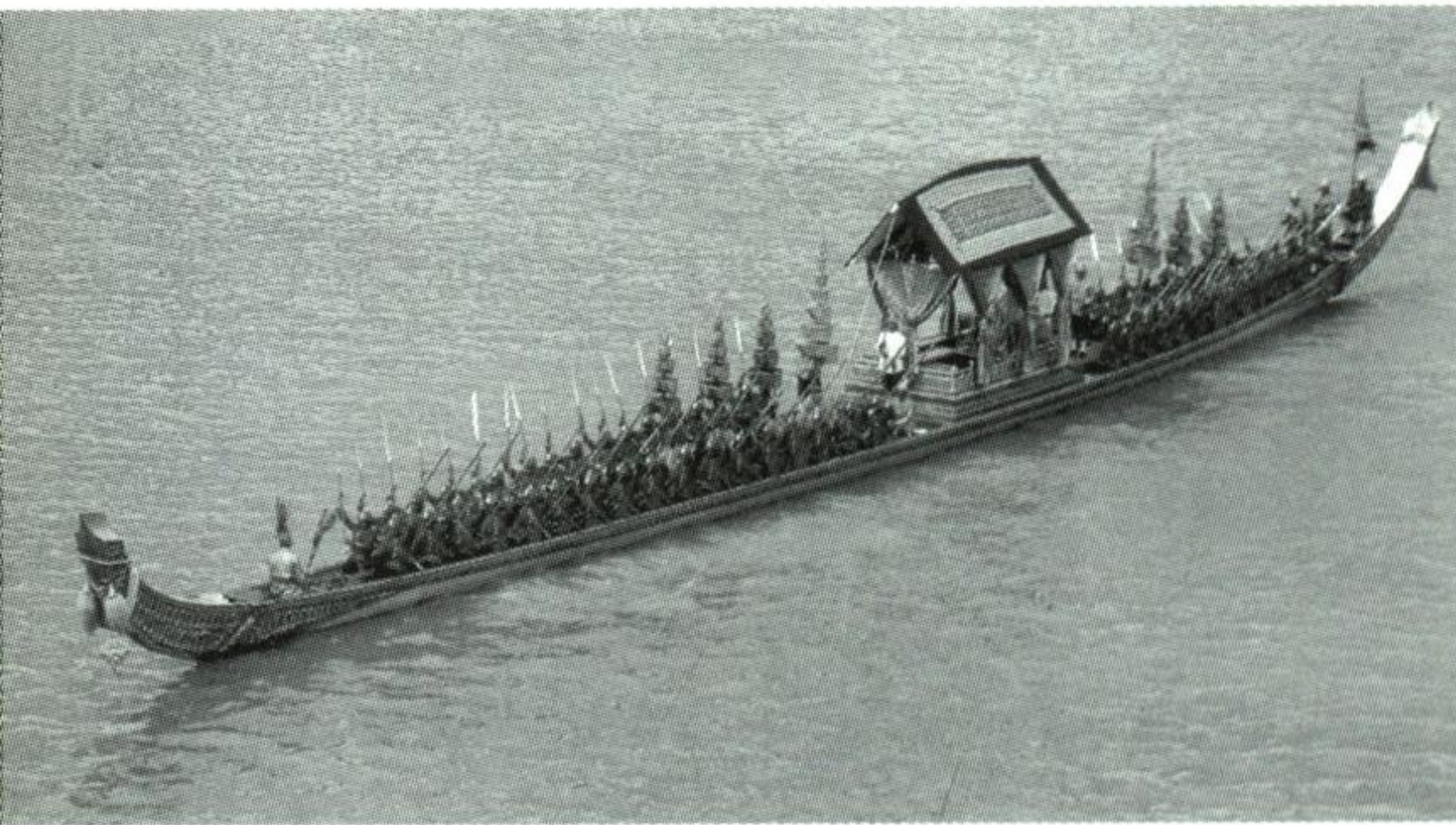
เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรง
สุบรรณ รัชกาลที่ ๙ เป็นเรือ
ลำแรกที่สร้างในรัชกาลพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลย-
เดช โดยรัฐบาลมอบหมายให้
กองทัพเรือร่วมกับกรมศิลปากร
และสำนักพระราชวัง จัดสร้างขึ้น
เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายเนื่องใน
วโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี ใน
พระราชพิธีกาญจนาภิเษก พ.ศ. ๒๕๓๙ พระราชทานนามว่า “เรือพระที่นั่งนารายณ์
ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙”

เรือพระที่นั่งที่มีโชนเรือเป็นรูปครุฑมีมาแต่สมัยอยุธยา แต่ที่มีหลักฐานเป็น
เรือพระที่นั่งที่สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระราชทานนามว่า
“เรือมงคลสุบรรณ” เป็นเรือพระที่นั่งศรี

- ลักษณะ
- : โชนเรือรูปพระนารายณ์ ๔ กร ทรงเทพศาสตรา
ตรี คทา จักร สังข์ ทรงเครื่องภูษิตาภรณ์ และ
มงกุฎยอดชัย ทรงยืนเหนือหลังพญาครุฑ ไม้
จำหลักลงรักปิดทองล่องชาดประดับกระจก
สีน้ำเงิน พื้นลำเรือทาสีแดงชาด ลำเรือประดับ
ลายก้านขดกระหนกเทศ
- ขนาด
- : ความยาว ๔๔.๓๐ เมตร กว้าง ๓.๒๐ เมตร กิน
น้ำลึก ๑.๑๐ เมตร
- เจ้าพนักงานประจำเรือ
- : ฝีพาย ๕๐ นาย นายท้าย ๒ นาย

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

เป็นเรือพระที่นั่งลำแรก
และลำเดียว ที่สร้างขึ้นในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่ง
กรุงรัตนโกสินทร์

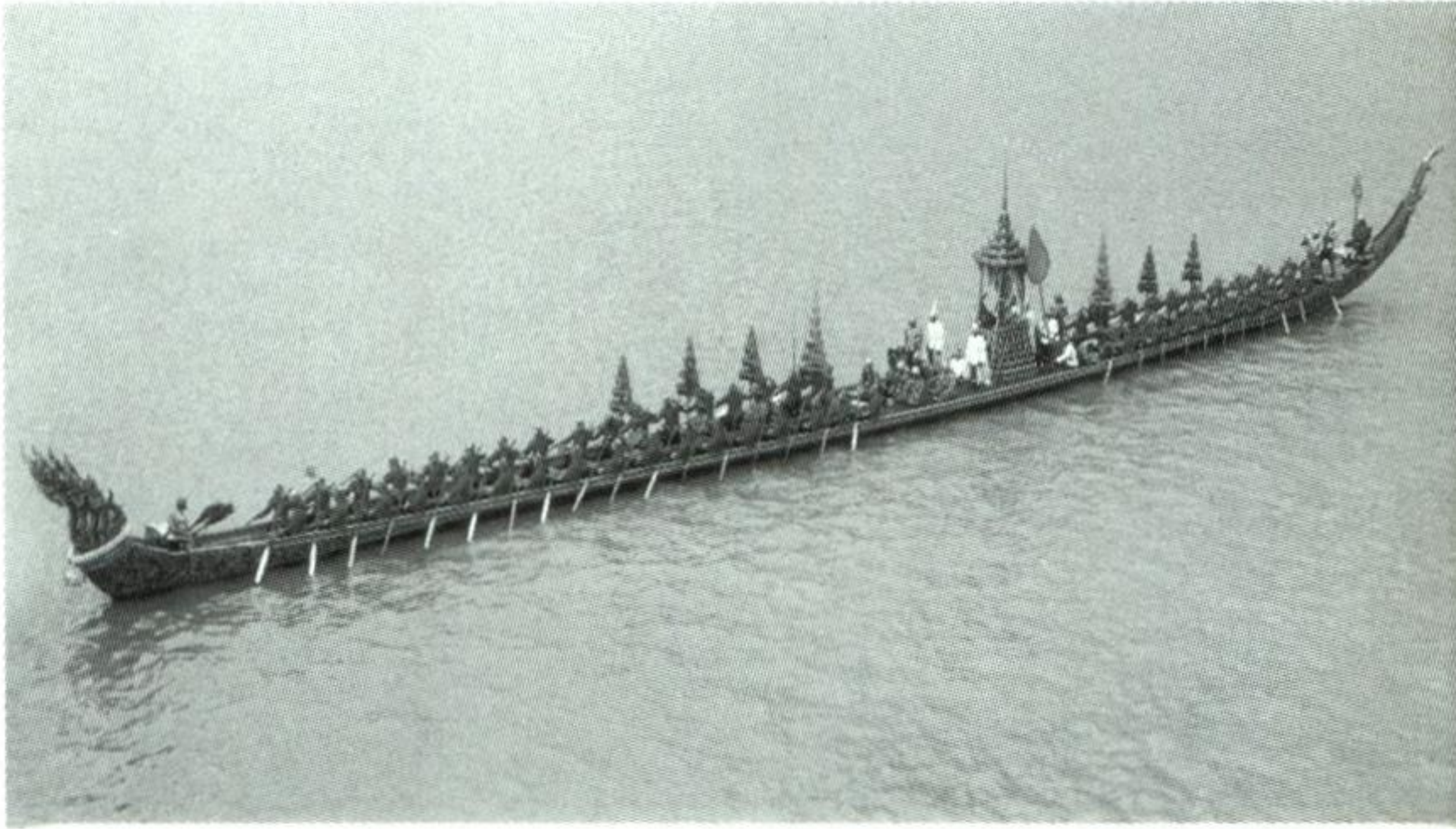
จัดเป็นเรือพระที่นั่งศรี
ในลำดับชั้นรอง ใช้ในการเสด็จ
พระราชดำเนิน ต่อมาภายหลัง

ได้จัดเข้ากระบวนพยุหยาตราชลมารค เรียกว่า เรือพระที่นั่งรอง

ลักษณะ	: โขนเรือทวนสูงจำหลักลายนาคเกี่ยวตลอดโขน
ส่วนบนสลักรูปนาคจำแลง ๗ เคียรปิดทอง
ลำเรือตกแต่งด้วยลายจำหลักนาคเกี่ยวตลอดลำ
ภายนอกลำเรือทาสีชมพู ภายในทาสีแดง
ขนาด	: ความยาว ๔๕.๖๗ เมตร กว้าง ๒.๕๑ เมตร
กินน้ำลึก ๐.๕๑ เมตร
กำลัง	: ๓.๕๐ เมตร
เจ้าหน้าที่ประจำเรือ	: ฝีพาย ๖๐ นาย นายท้าย ๒ นาย

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

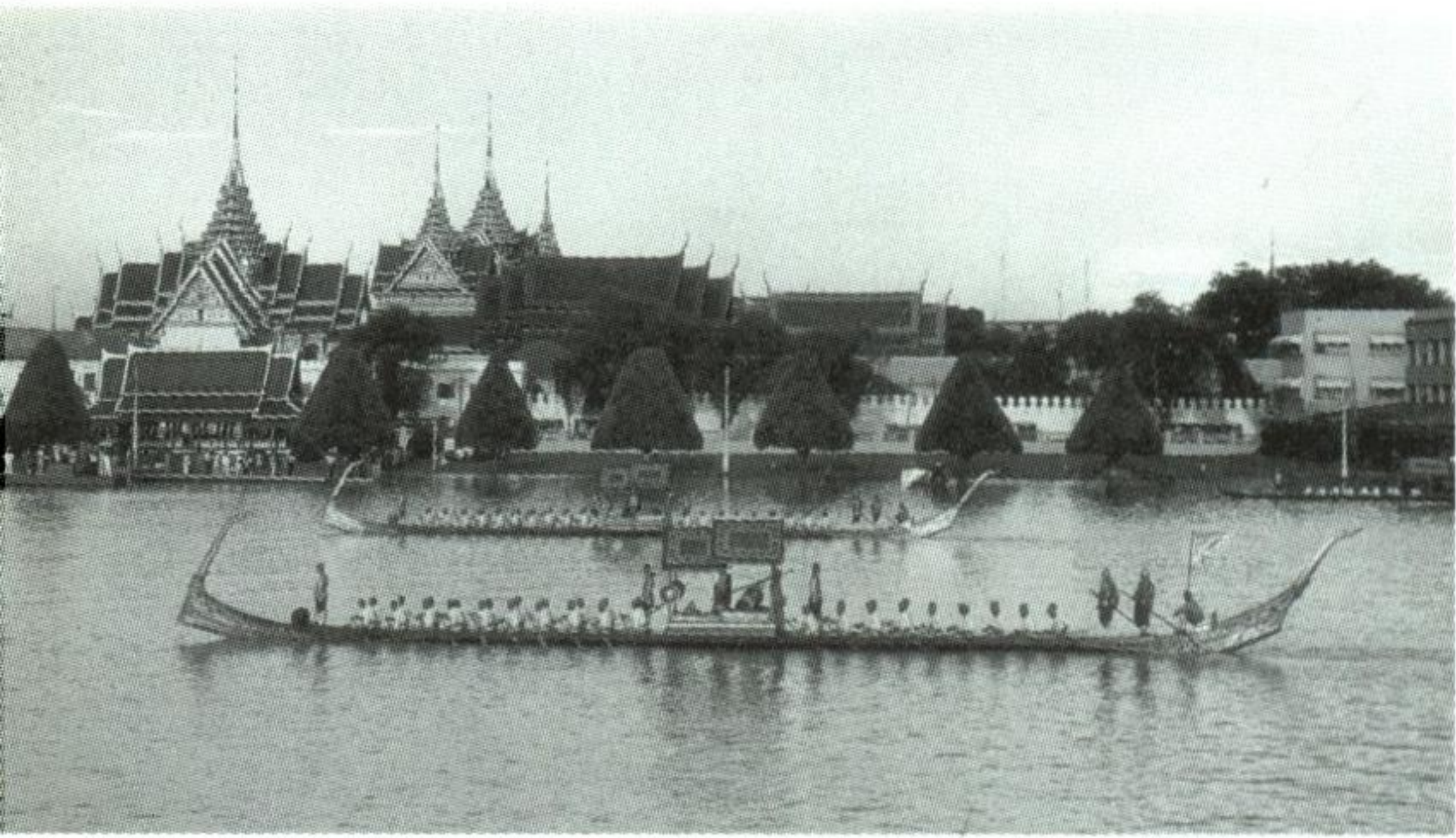
สร้างขึ้นครั้งแรกในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุง
รัตนโกสินทร์ พระราชทานนามว่า
เรือพระที่นั่งบัลลังก์อนันตนาคราช
ต่อมาชำรุดเสื่อมโทรมไป พระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๖ จึงโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อมให้สร้างใหม่แทนลำเดิม และพระราชทานนามว่า “เรือพระที่นั่งอนันต-
นาคราช”

จัดเป็นเรือพระที่นั่งกิ่ง สำหรับพระมหากษัตริย์ประทับ หรืออัญเชิญวัตถุลำคัญ
เรียกว่า เรือพระที่นั่งรอง

ลักษณะ	: โขนเรือเป็นรูปพญานาคเจ็ดเศียร ไม้จ้ำหลัก
ปิดทองประดับกระจก ภายนอกทาสีเขียว ภายใน
ทาสีแดง
ขนาด	: ความยาว ๔๔.๘๕ เมตร กว้าง ๓.๑๗ เมตร
กินน้ำลึก ๐.๙๔ เมตร
กำลัง	: ๓.๐๒ เมตร
พนักงานประจำเรือ	: ฝีพาย ๕๔ นาย นายเรือ ๒ นาย

เรือเอกไชยเหินหาว

สร้างขึ้นในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช ต่อมาถูก
ระเบิดได้รับความเสียหายจาก
สงครามโลกครั้งที่ ๒ กรมอู่
ทหารเรือและกรมศิลปากร จึง
สร้างขึ้นใหม่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘
โดยใช้โฉนเรือและท้ายเรือเดิม

จัดเป็นเรือประเภทเรือเอกชัย ลำดับชั้นของเรือพระที่นั่ง เกือบเทียบเท่า
เรือพระที่นั่งกิ่ง ทำหน้าที่เป็นเรือในกระบวนพยุหยาตรา สำหรับชักลากเรือพระที่นั่ง

ลักษณะ : โฉนเรือเป็นทวนไม้รูปดั่งเข็ดสูง เขียนลายทอง
รูปเหรา หรือจระเข้

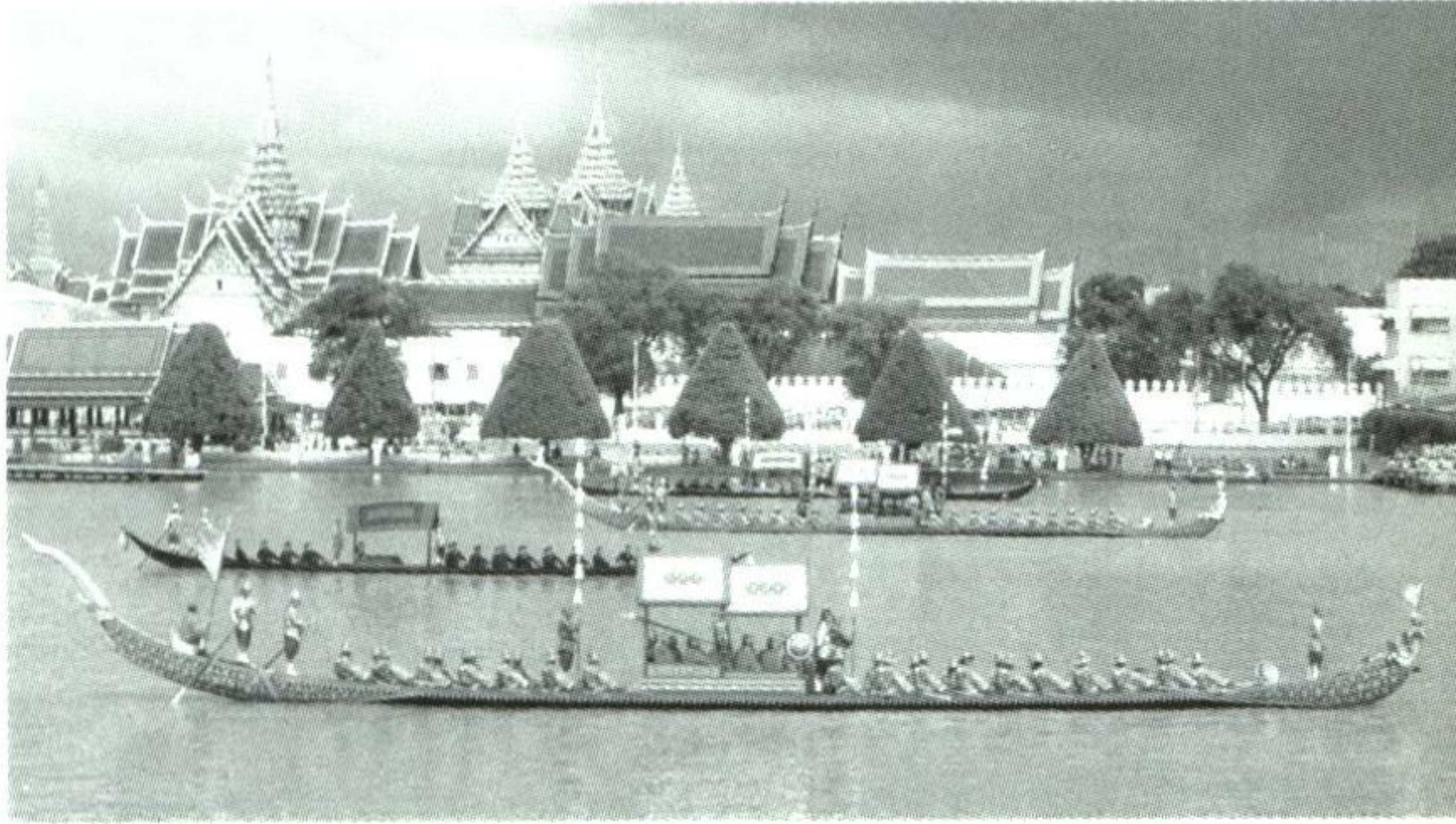
ขนาด : ความยาว ๒๙.๗๖ เมตร กว้าง ๒.๐๖ เมตร
กินน้ำลึก ๐.๖๐ เมตร

กำลัง : ๓.๐๐ เมตร

เจ้าพนักงานประจำเรือ : ฝีพาย ๓๘ นาย นายท้าย ๒ นาย

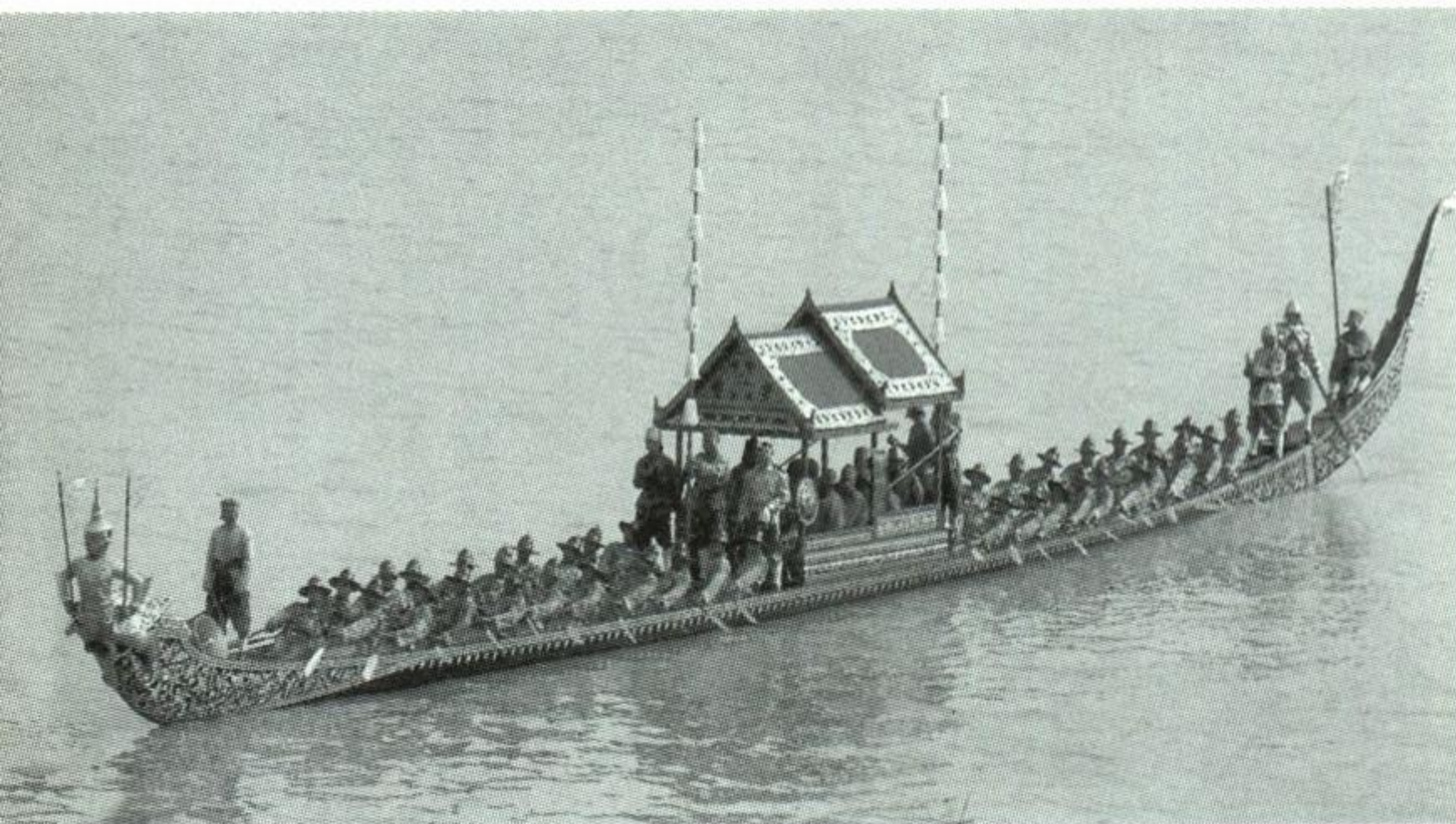
เรือกระบี่ปราบเมืองมาร

จัดเป็นเรือรูปสัตว์ประเภทเรือกระบวนปิดทอง สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ถูกระเบิดได้รับความเสียหาย กรมศิลปากรสร้างตัวเรือขึ้นใหม่โดยใช้ชนเรือเดิม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐

- ลักษณะ : โชนเรือสลักรูปขุนกระบี่สีขาว ปิดทองประดับกระจก ลำเรือทาสีดำ เขียนลายดอกพุดตานสีทอง
- ขนาด : ความยาว ๒๘.๘๕ เมตร กว้าง ๒.๑๐ เมตร กินน้ำลึก ๐.๕๖ เมตร
- กำลัง : ๒.๖๐ เมตร
- เจ้าพนักงานประจำเรือ : ฝีพาย ๓๖ นาย นายท้าย ๒ นาย

เรืออสุรวายุภักษ์

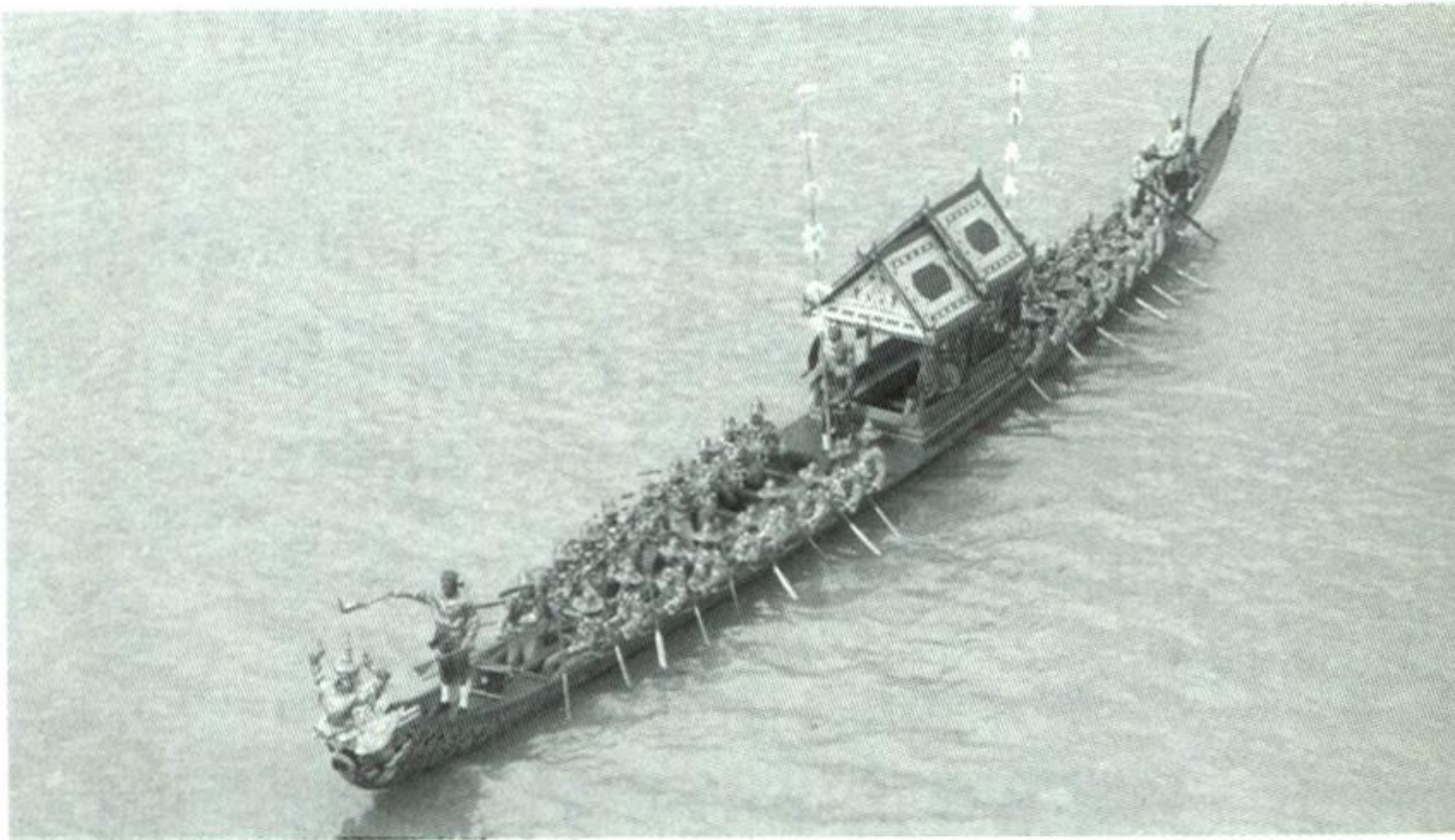

จัดเป็นเรือรูปสัตว์ใน
ประเภทเรือกระบวนเขียนลาย
ทอง สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
มหาราช รัชกาลที่ ๑ มีการ
ซ่อมแซมแต่งเรืออสุรวายุภักษ์
ใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔

- ลักษณะ : โขนเรือสลักเป็นรูปยักษ์ กายเป็นนกสีคราม
ปิดทองประดับกระจก เครื่องแต่งกายสีม่วง
ด้านหลังสีเขียว ลำเรือภายนอกทาสีดำ เขียนลาย
ดอกพุดตานสีทอง
- ขนาด : ความยาว ๓๑.๐๐ เมตร กว้าง ๒.๐๓ เมตร
กินน้ำลึก ๐.๖๒ เมตร
- กำลัง : ๒.๖๐ เมตร
- เจ้าพนักงานประจำเรือ : ฝีพาย ๓๐ นาย นายท้าย ๒ นาย

เรือครุฑเหินเห็จ

จัดเป็นเรือรูปสัตว์ ใน
ประเภทเรือกระบวนปิดทอง สร้าง
ขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
รัชกาลที่ ๑ ต่อมาระหว่าง
สงครามโลกครั้งที่ ๒ ถูกระเบิด
ได้รับความเสียหาย กรมศิลปากร
จึงสร้างตัวเรือขึ้นใหม่โดยใช้ชน
เรือเดิมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑

- ลักษณะ : โชนเรือเป็นรูปพญาครุฑขนาดสีแดง ปิดทอง
ประดับกระจก ตัวเรือภายในทาสีแดง ภายนอก
ทาสีดำ เขียนลายดอกพุดตานสีทอง
- ขนาด : ความยาว ๒๘.๕๘ เมตร กว้าง ๒.๑๐ เมตร
กินน้ำลึก ๒.๖๐ เมตร
- กำลัง : ๒.๖๐ เมตร
- เจ้าพนักงานประจำเรือ : ฝีพาย ๓๔ นาย นายท้าย ๒ นาย

ความหมายของโขนเรือพระราชพิธี

โขนเรือ หมายถึง ส่วนที่ต่อเสริมหัวเรือให้องศาเชิดขึ้นไปเป็นลักษณะรูปสัตว์ จะเป็นสัตว์ตามธรรมชาติหรือสัตว์หิมพานต์ก็ได้

พระนารายณ์ทรงครุฑ

พระนารายณ์ หรือพระวิษณุเป็นเทพเจ้าสำคัญองค์หนึ่งในศาสนาฮินดู ซึ่งได้รับการนับถือในฐานะผู้พิทักษ์ปกป้องโลก ตามตำนานกล่าวว่าตามปกติพระวิษณุประทับอยู่กลางเกษียรสมุทร เมื่อเกิดทุกข์ภัยขึ้น จะทรงอวตารมายังโลกมนุษย์เพื่อปราบทุกข์เข็ญ ลักษณะสำคัญของรูปพระวิษณุคือ เป็นบุรุษมีสี่กร ถือตรีศู าคทา จักร สังข์ และทรงครุฑ (สุบรรณ) เป็นพาหนะ

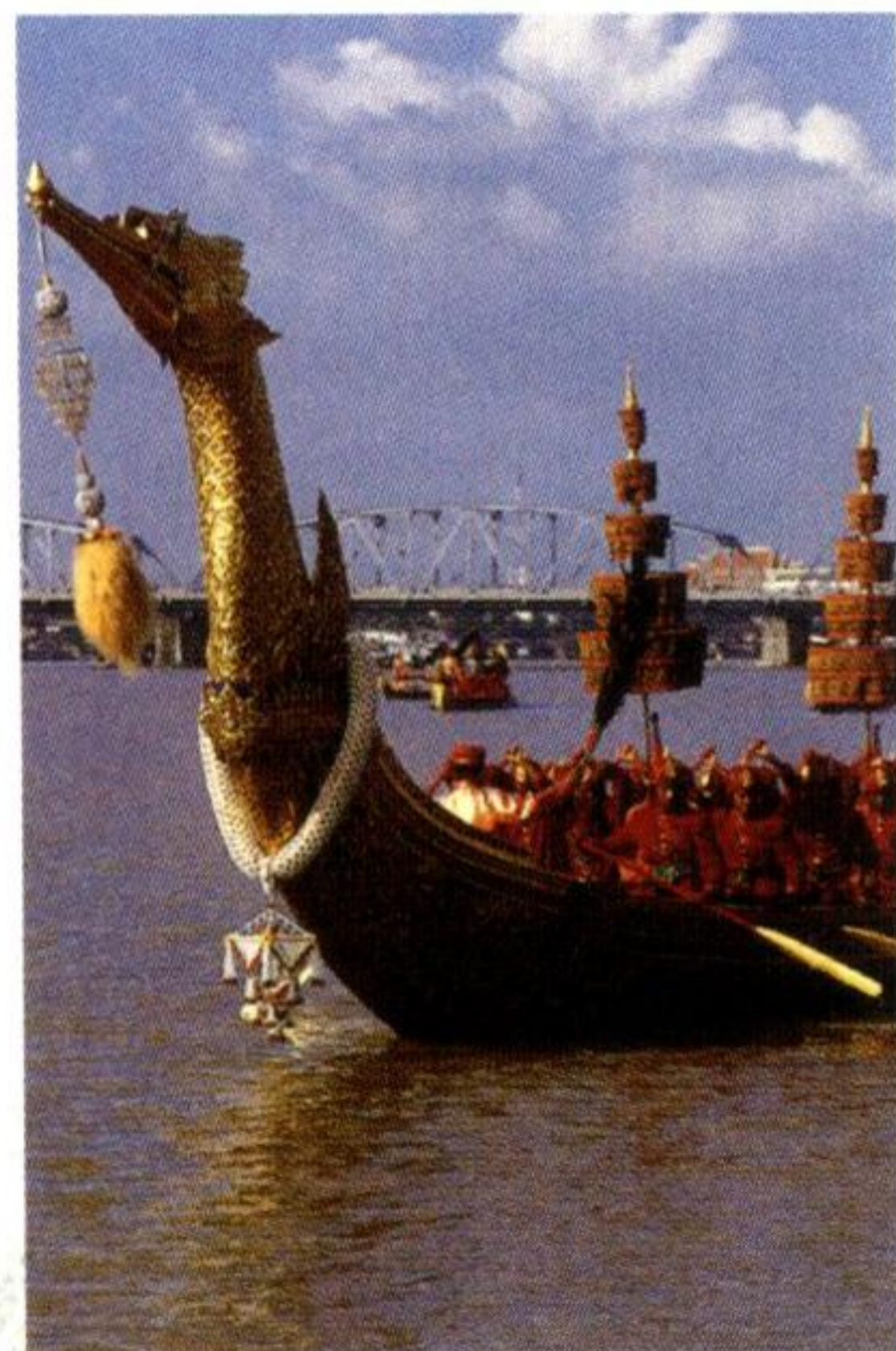
สังคมไทยในอดีตมีความเชื่อในคติสมมติเทพที่รับมาจากศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู เชื่อว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นอวตารของพระวิษณุ การสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ สำหรับพระมหากษัตริย์ จึงสอดคล้องกับความเชื่อนี้ และการสร้างรูปพระนารายณ์ทรงสุบรรณเป็นโขนเรือพระที่นั่งในปัจจุบันเป็นประจักษ์พยานที่ชัดเจน คือ โขนเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙

หงส์

เป็นสัตว์จำพวกนกที่ปรากฏในตำนานอินเดียว่าเป็นพาหนะของพระพรหม เทพเจ้าผู้ได้รับการนับถือในฐานะผู้สร้างโลก ส่วนในพุทธศาสนา เรื่องของหงส์ได้มีกล่าวไว้ในชาดก ซึ่งบอกเล่าถึงชาติกำเนิดในอดีตของพระพุทธองค์ หงส์ในสังคมไทยเป็นเครื่องหมายแสดงความสง่างาม สิ่งสูงส่ง และบุคคลมีชาติตระกูล

โขนเรือรูปหงส์ของเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ซึ่งหมายถึงหงส์อันเป็นพาหนะของพระพรหมตามคติฮินดู ในขณะที่เดียวกันก็เป็นเสมือนเครื่องหมายของความสง่างามที่ควรคู่กับพระราชฐานของพระมหากษัตริย์

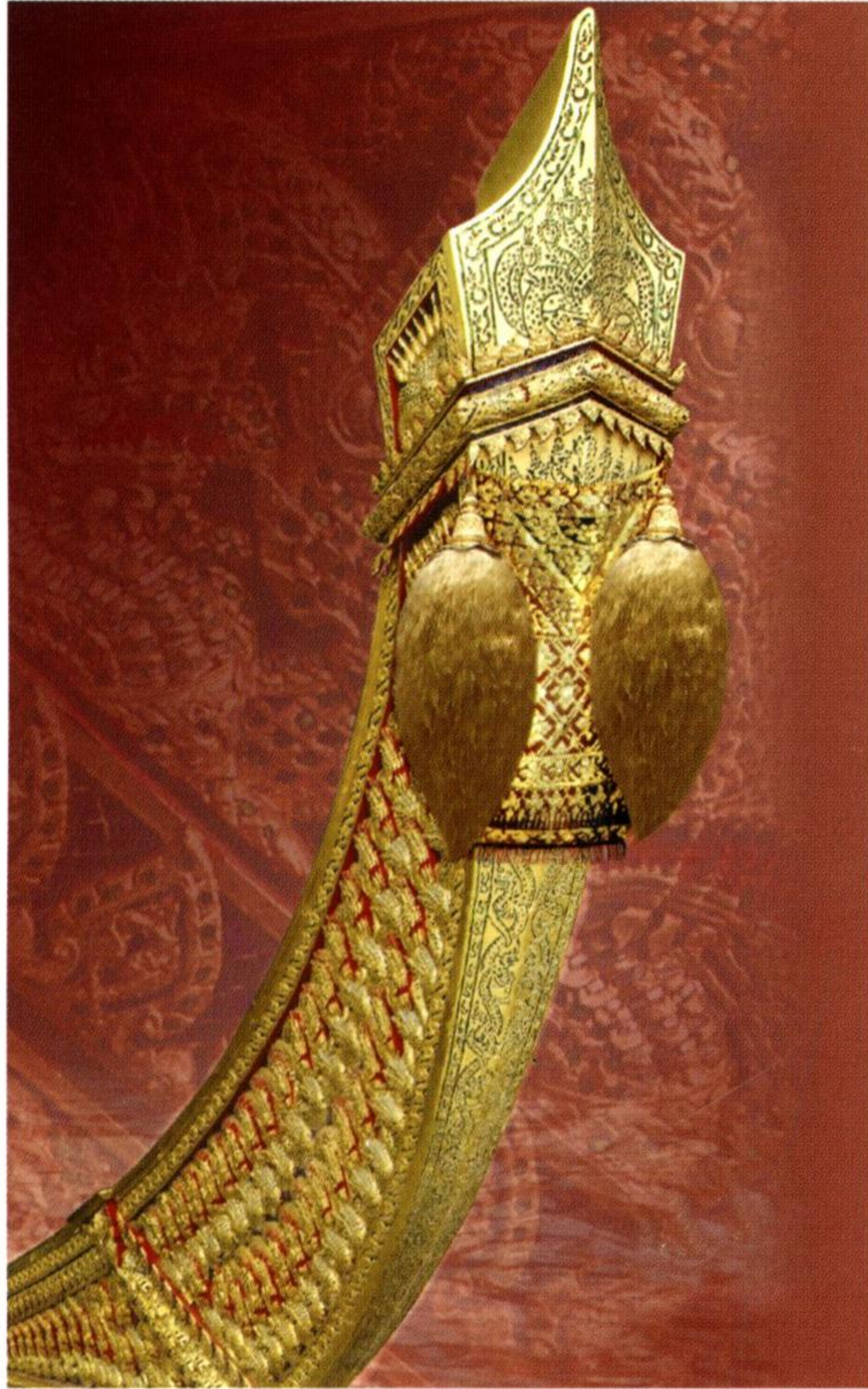

นาค

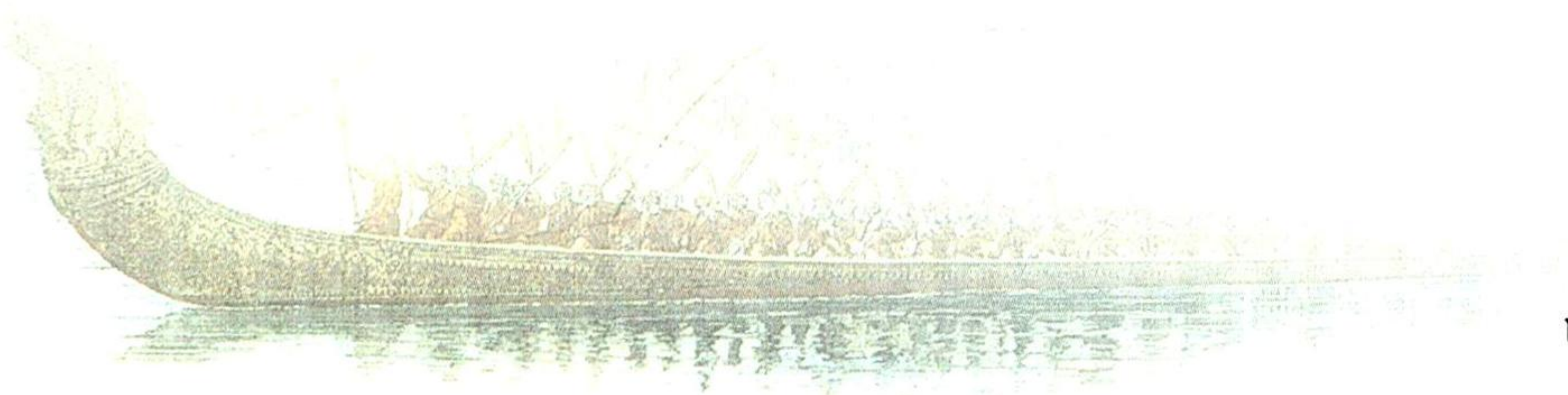
ปรากฏในตำนานของอินเดียว่าเป็นสัตว์จำพวกงูอาศัยอยู่ในโลกบาดาล ทำหน้าที่ปกป้องรักษาผืนน้ำ พญานาคที่สำคัญคือ เศษนาค หรือ อนันตนาคราชผู้แผ่ร่างเป็นที่ประทับของพระนารายณ์ขณะบรรทมเหนือเกษียรสมุทร ในช่วงเวลาที่โลกถูกสร้างขึ้นใหม่ หลังจากเวลากลับหนึ่งได้สิ้นสุดลง และอนันตนาคราชถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นนิรันดร์

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช ทำขึ้นเรือเป็นรูปอนันตนาคราช สะท้อนถึงความเชื่อของสังคมไทยที่มีต่อพระมหากษัตริย์ในฐานะทรงเป็นอวตารแห่งพระนารายณ์ เมื่อพระองค์ได้เสด็จประทับในเรือพระที่นั่งเปรียบเสมือนพระนารายณ์ประทับเหนือพญาอนันตนาคราช

ส่วนเรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ซึ่งสลักเป็นลวดลายนาคเกี่ยวกระหวัด
นับร้อยนับพัน หรือที่เรียกว่านาคเกี่ยว แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่านาคผู้มีถิ่นที่
อยู่ในน้ำและเป็นผู้พิทักษ์ผืนน้ำ

ครุฑ

ปรากฏในตำนานของอินเดียว่าเป็นพาหนะของพระนารายณ์ เป็นอมมนุษย์ที่มีศีรษะ ปีก กรงเล็บ และจะงอยปากอย่างนกอินทรี มีส่วนร่างกายและแขนขาอย่างมนุษย์ ในงานศิลปะมักปรากฏรูปครุฑคู่กับนาค ซึ่งสร้างตามเรื่องราวที่กล่าวว่าครุฑและนาคเป็นอริกัน เนื่องจกมารดาของครุฑแพ้พนนมารดาของนาค จึงถูกนำไปคุมขังไว้ใต้บาดาล ครุฑจึงตามไปช่วยมารดา และเกิดการต่อสู้กับพวงนาค บางตำนานกล่าวว่ามารดาของครุฑขอพรจากบิดาให้ครุฑจับนาคกินเป็นอาหารได้

รูปครุฑยุดนาคที่ใช้เป็นโฉนดเรือครุฑเห็นเห็นจอาจสร้างขึ้นตามตำนานนี้

อสูรวายูภักษ์

เป็นสัตว์หิมพานต์ประเภทหนึ่ง มีร่างกายท่อนบนเป็นอสูร ร่างกายท่อนล่างเป็นนก กำเนิดจากบิดาที่เป็นยักษ์ และมารดาที่เป็นนก ปรากฏเรื่องราวในรามเกียรติ์ว่า คราวหนึ่งบินไปเห็นพระราม พระลักษมณ์ ก็จะโฉบเอาไปกิน หนุมานและสุครีพตามไปช่วยไว้ได้ และฆ่าอสูรวายูภักษ์เสีย

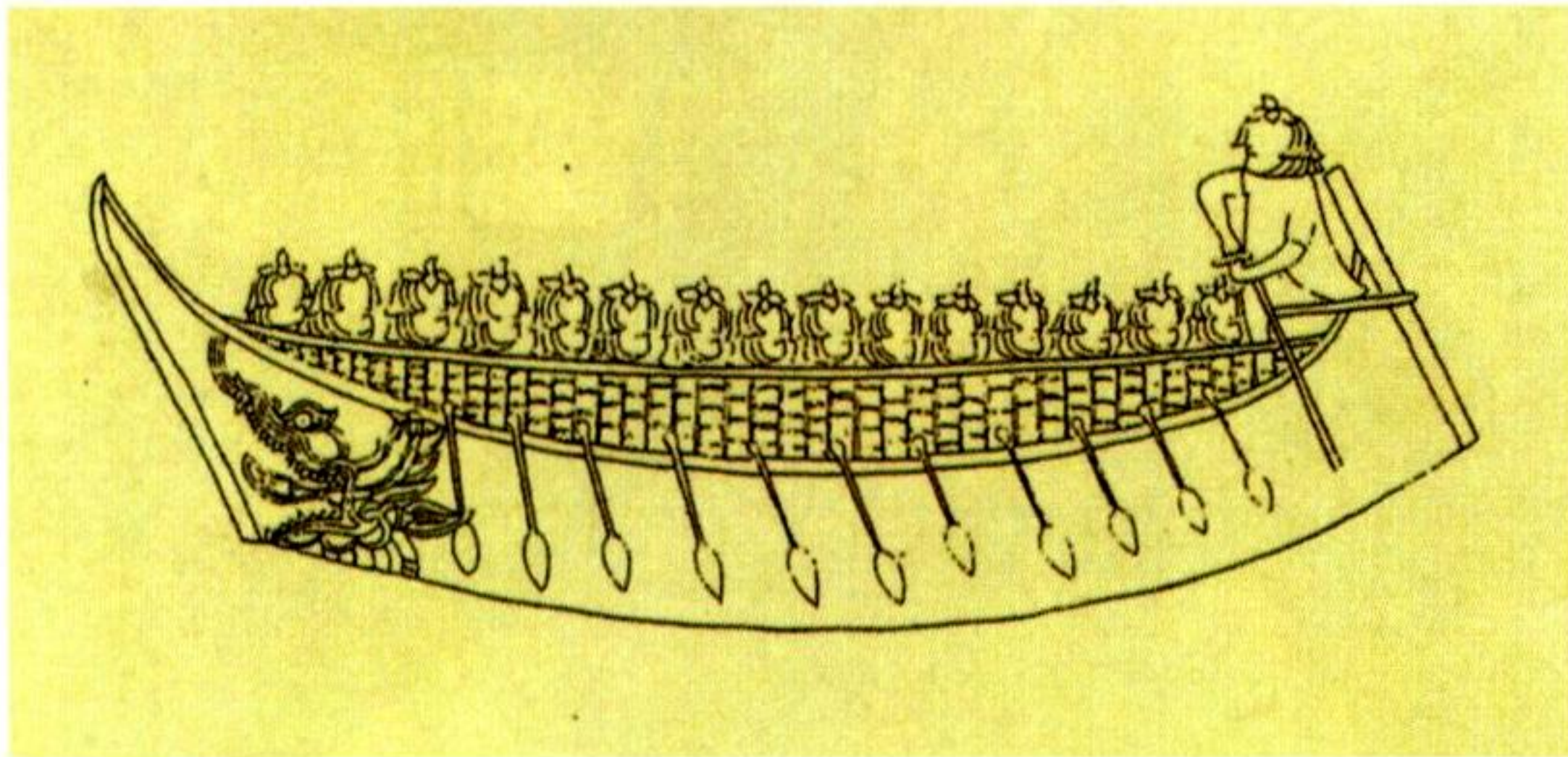
กระบี่ หรือลิง

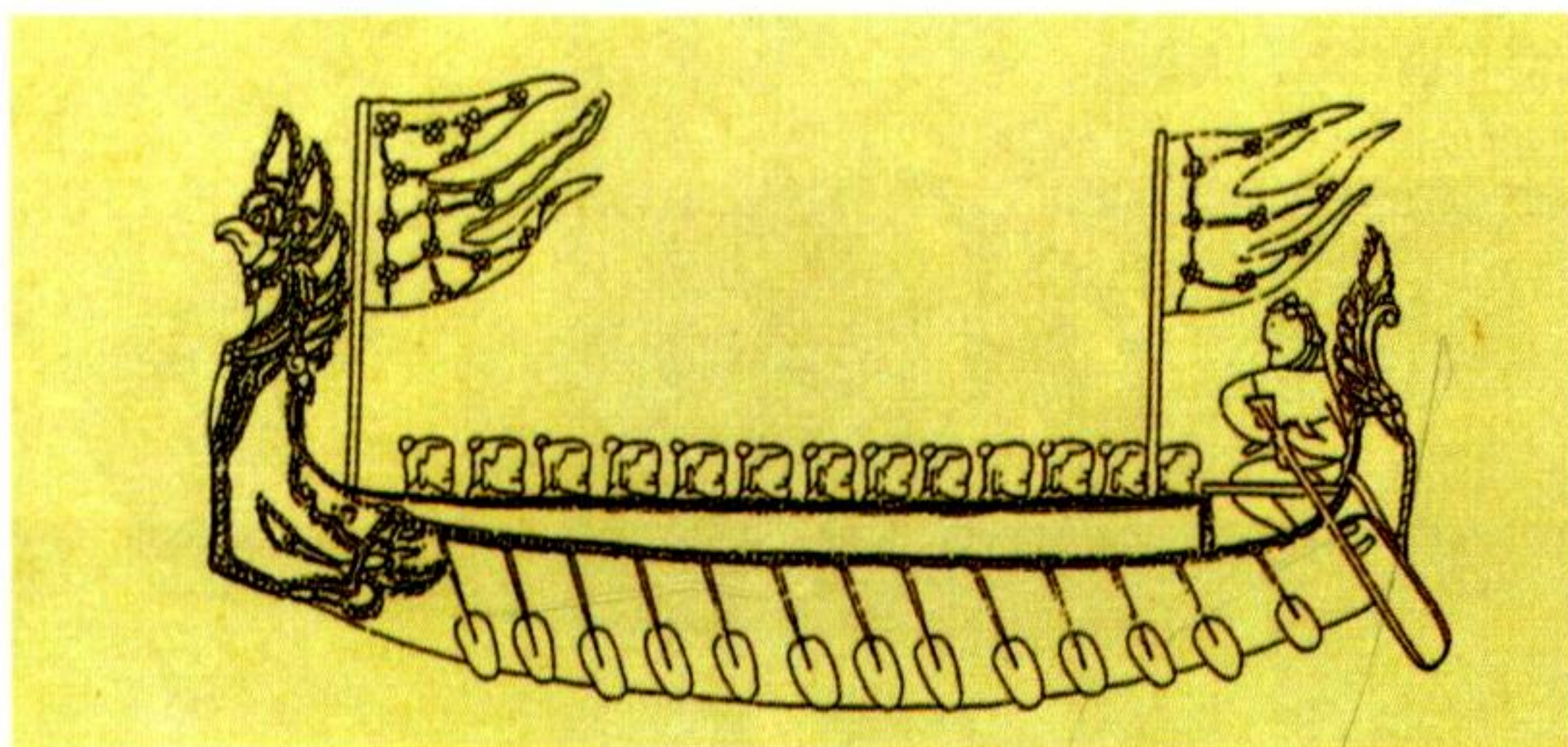
เป็นทหารฝ่ายพระรามที่ต่อสู้กับทศกัณฐ์ ตามเรื่องราวในมหากาพย์รามยณะ หรือรามเกียรติ์ของไทย กระบี่กายสีขาว หมายถึง หนุมาน ผู้เป็นบุตรของวายุเทพเจ้าแห่งลม หนุมานมีชื่อเสียงในความปรีชาเปรี้ยวว่องไว ความมีพลังกำลังมหาศาล และความสามารถในการเหาะเหินเดินอากาศได้

รูปหนุมานที่ใช้เป็นโฆษณเรือกระบี่ปราบเมืองมาร แสดงถึงหนุมานในฐานะนายทหารผู้จงรักภักดีต่อพระราม (อวตารของพระวิษณุ) ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญในกองทัพที่ยกไปตีเมืองมาร หรือกรุงลงกาของทศกัณฐ์

เหรา

ก. ลักษณะของเรือรบจาม สลักหัวเรือเป็นรูปเหรา ซึ่งอาจจะคล้ายกับเรือในสมัยลพบุรี จากภาพสลักที่ระเบียงฐานทักษิณของปราสาทบายน อายุพุทธศตวรรษที่ ๑๘

ข. ลักษณะเรือรบจาม สลักหัวเรือเป็นรูปเหราคายนก จากภาพสลักที่ระเบียงฐานทักษิณของปราสาทบายน อายุพุทธศตวรรษที่ ๑๘ จากลักษณะเรือดังกล่าวนี้จะคล้ายกับเรือของไทยสมัยลพบุรี

เป็นสัตว์หิมพานต์ประเภทหนึ่ง อาจมีที่มาจากมกรที่ปรากฏในตำนานอินเดียทำเป็นรูปสัตว์ที่มีส่วนหัวคล้ายจระเข้ มีหางเป็นปลา ไทยอาจรับรูปแบบของมกรที่พัฒนาไปจากต้นแบบเดิมแล้ว คือ รับรูปแบบมกรที่มีลำตัวยาว มีขา ๔ ขา มาจากศิลปะอินเดียโบราณดังปรากฏในศิลปะทวารวดีและศิลปะลพบุรี เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เหรา

ตัวเรือด้านนอกของเรือเอกชัยเหินหาว เขียนลายเป็นรูปเหรา อาจเทียบเคียงได้กับเรือในภาพสลักที่ปราสาทบายนของเขมรโบราณ ซึ่งมีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ หรือกว่า ๘๐๐ ปีมาแล้ว

๑๑ จุดประสงค์ในการสร้างเรือ

๑. อดีตเราใช้เรือในแม่น้ำ
ลำคลองสัญจรไปมา ไม่ว่าจะเป็นการ
เดินทาง การค้าขาย และการศึกสงคราม
โดยเฉพาะในยุคกรุงศรีอยุธยา จุดประสงค์
หลักในการสร้างเรือก็เพื่อใช้ในการศึกสงคราม

๒. สร้างเพื่อใช้ในการเสด็จพระราชดำเนินไปในการต่างๆ ทั้งที่เป็นการ
ส่วนพระองค์และในพระราชพิธี

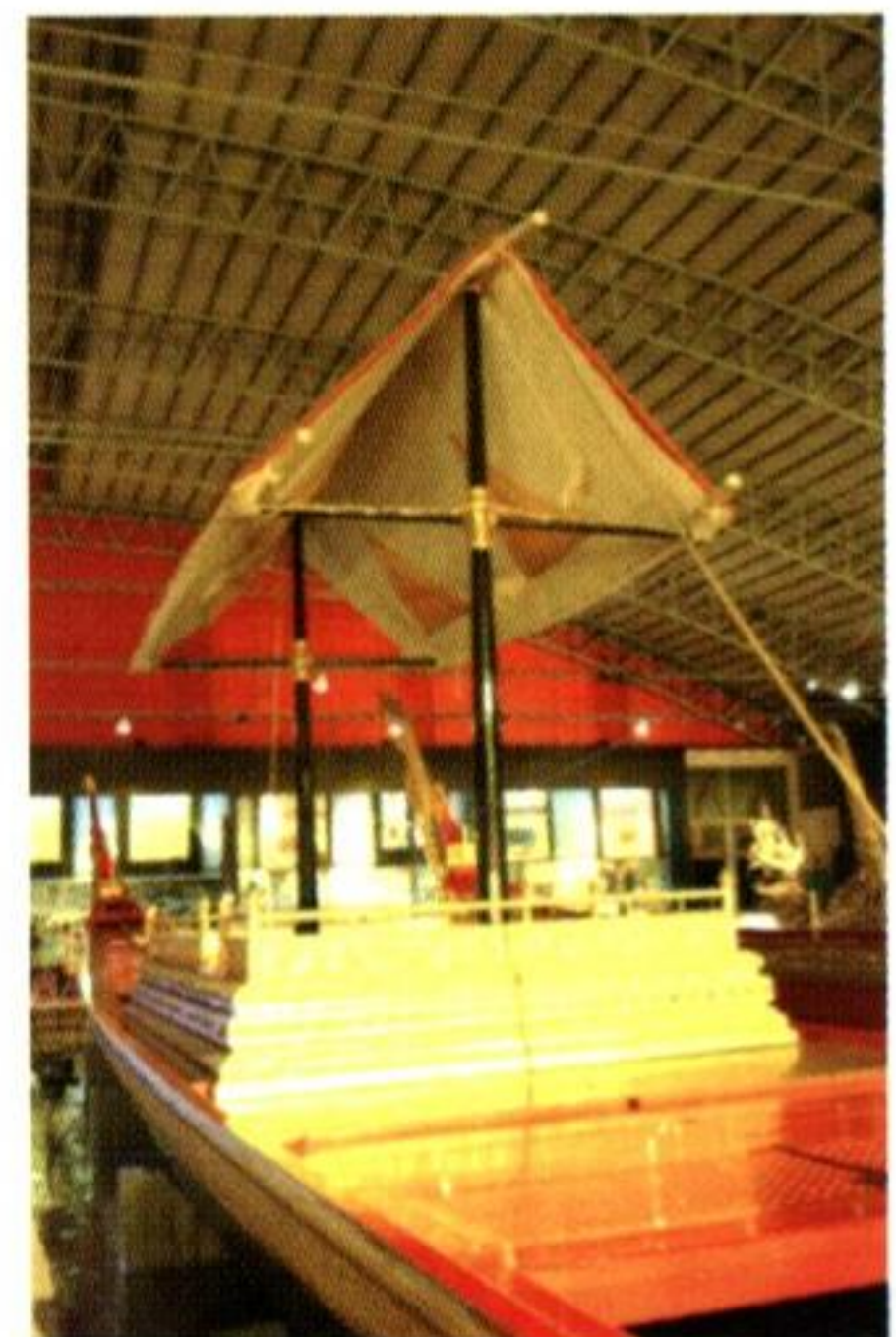
๓. รักษามรดกทางวัฒนธรรมไทย และอนุรักษ์ฝีมือช่างของแต่ละยุคสมัย
สืบไป

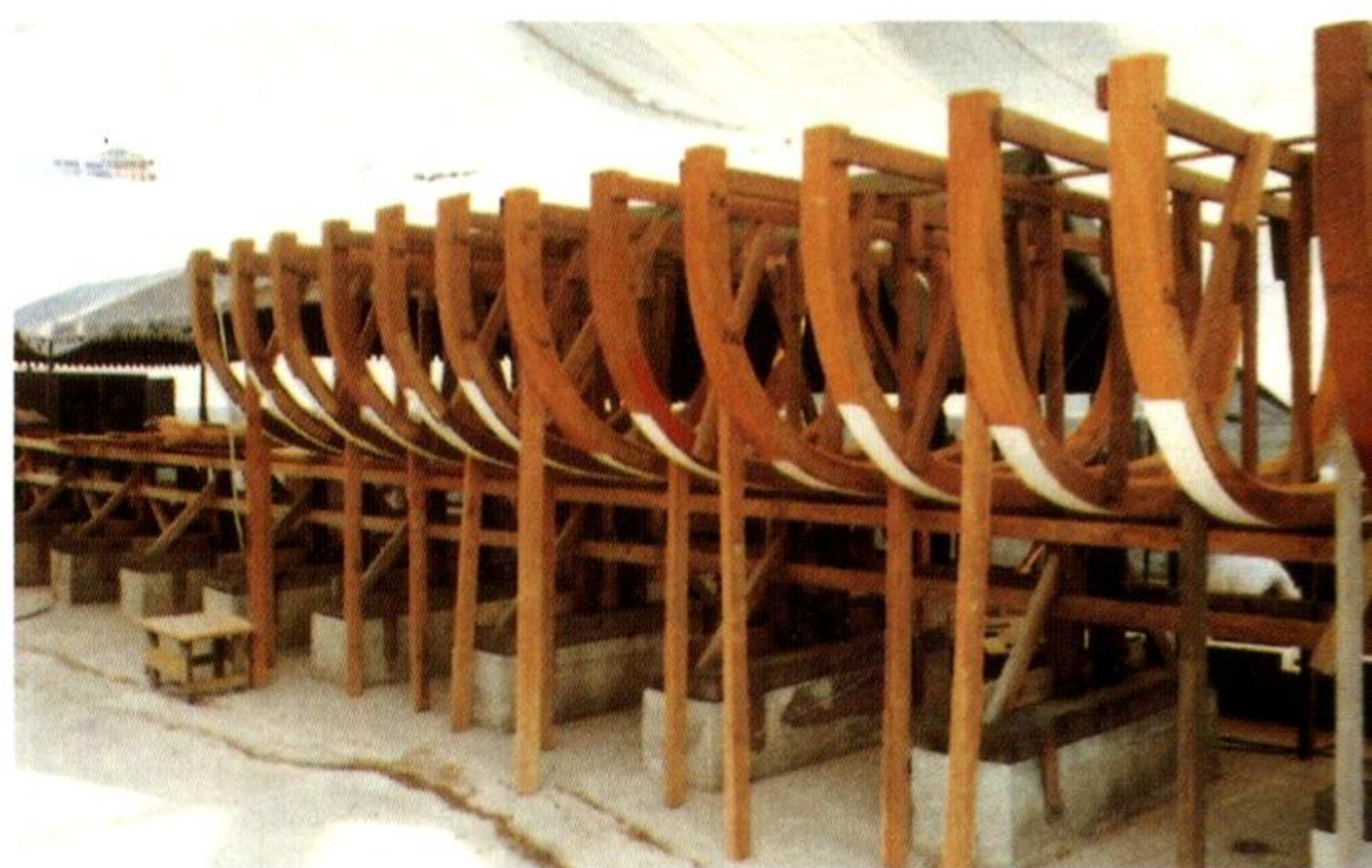
ความหมายส่วนต่างๆ ของเรือพระราชพิธีที่สำคัญ
ประกอบด้วย

๑. โขนเรือพระราชพิธี หมายถึง ส่วนที่ต่อเสริม
หัวเรือให้งอนเชิดขึ้นไปเป็นลักษณะรูปสัตว์ จะเป็นสัตว์
ตามธรรมชาติหรือสัตว์หิมพานต์ก็ได้

๒. หางเรือพระราชพิธี หมายถึง ส่วนท้ายของเรือ
ลักษณะคล้ายหางหงส์

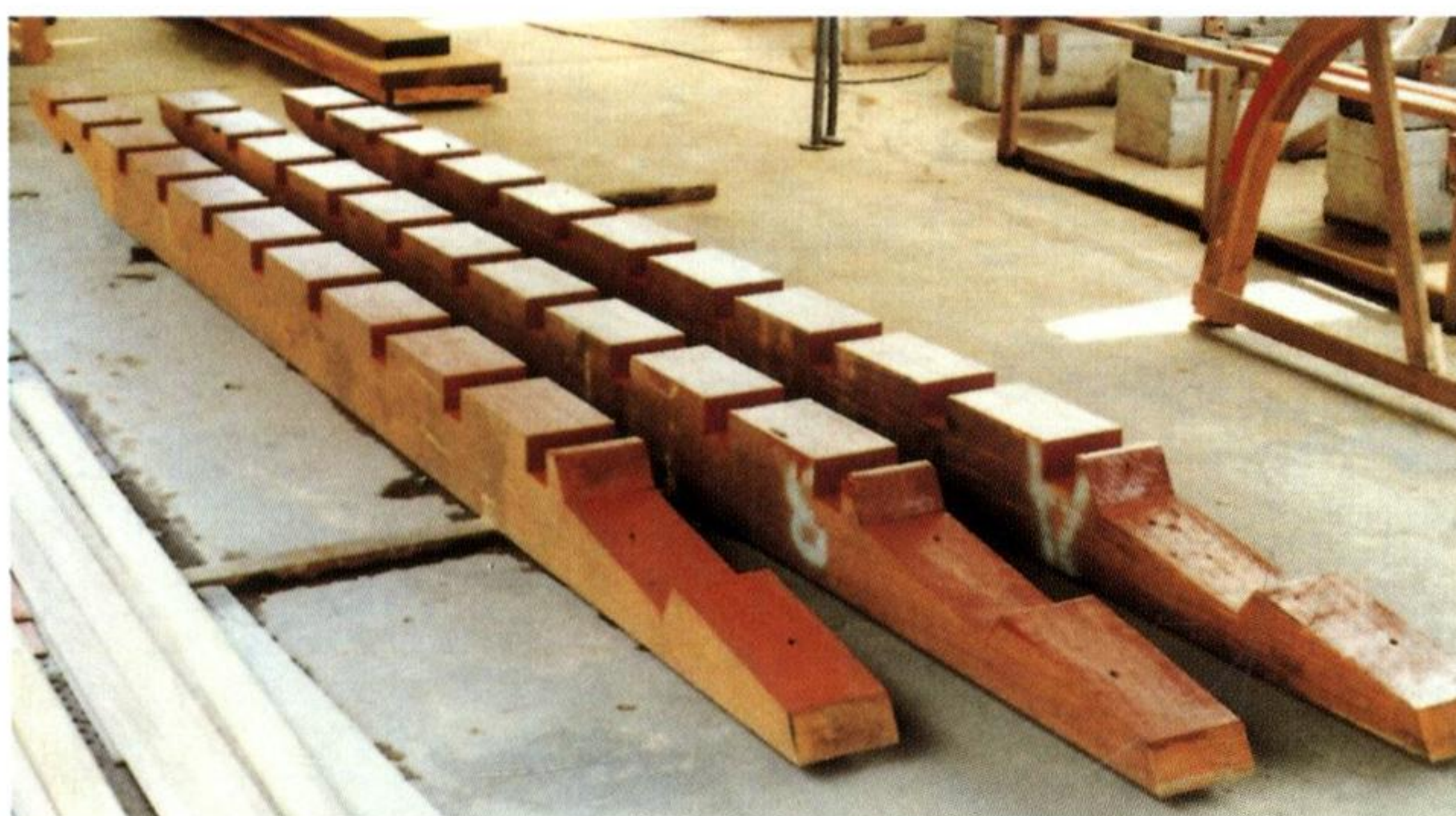
การตกแต่งและการวางกงเรือ

การประกอบงกับกระดูกงูเรือ

ส่วนของกระดูกงูเรือ

๓. กงเรือ หมายถึง ไม้ท่อนหนาทำให้เป็นรูปโค้งวางตามขวางลำทำเป็นโครงเรือ

๔. กระดูกงูเรือ หมายถึง แกนโครงสร้างของเรือที่วางตลอดความยาวตั้งแต่หัวเรือจรดท้ายเรือ

๕. เปลือกเรือ หมายถึง ไม้ที่เป็นแผ่นที่ใช้ต่อประกอบยึดติดกับกงเรือตลอดแนวของลำเรือ

๖. กระทงเรือ หมายถึง ไม้ยึดกาบเรือ ตอนบนปูกระดานใช้เป็นที่รองนั่ง

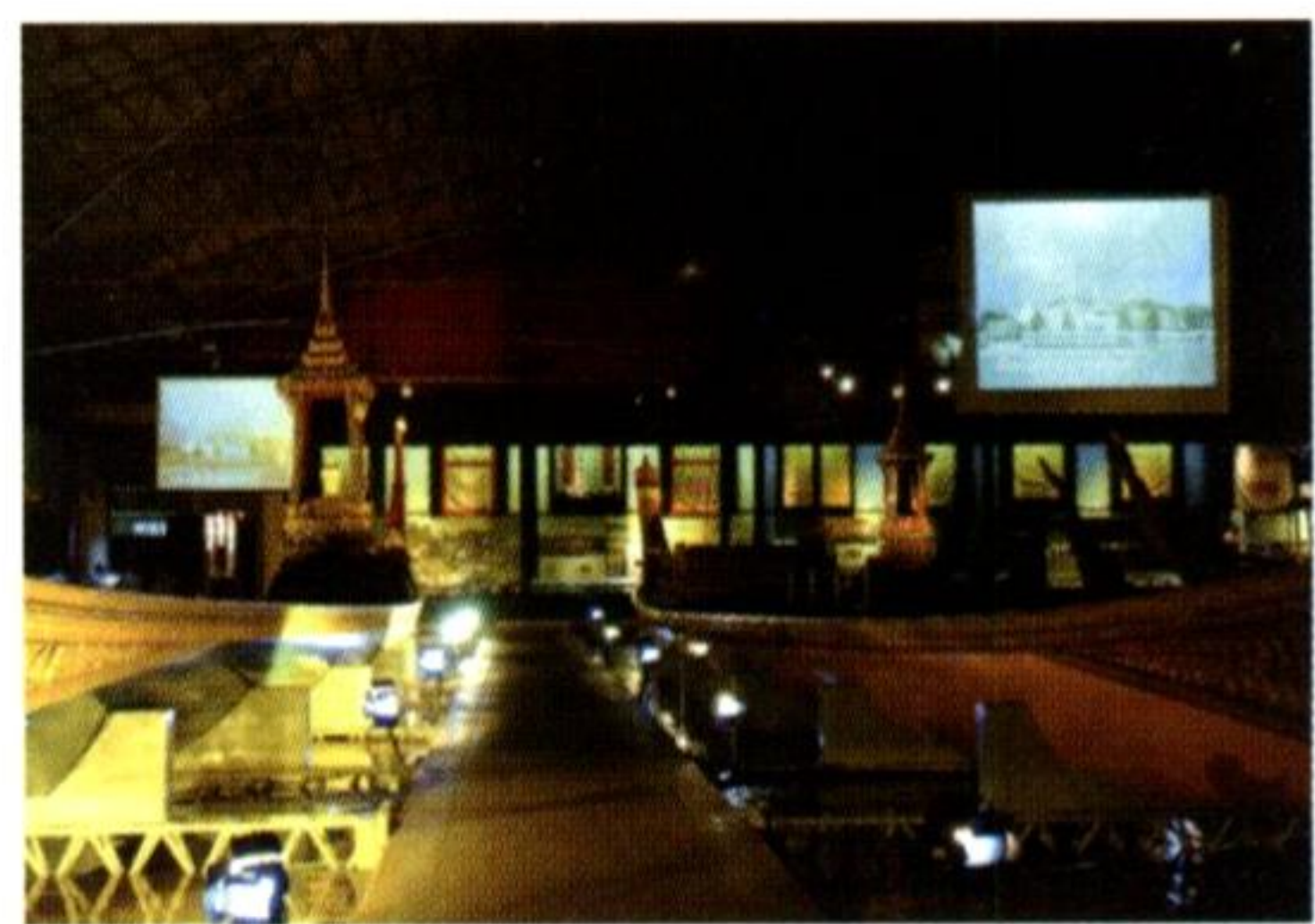
๗. โกลนเรือ หมายถึง กรรมวิธีการขึ้นรูปงานประติมากรรม แกะสลักซึ่งใช้วัสดุที่เป็นหิน ไม้ การโกลนคือ การตัด สกัด ถาก หรือลับ และฟันส่วนที่ไม่ต้องการออก ให้เหลือรูปร่างลักษณะหยาบๆ เพื่อแกะสลักเก็บรายละเอียดขั้นสุดท้าย

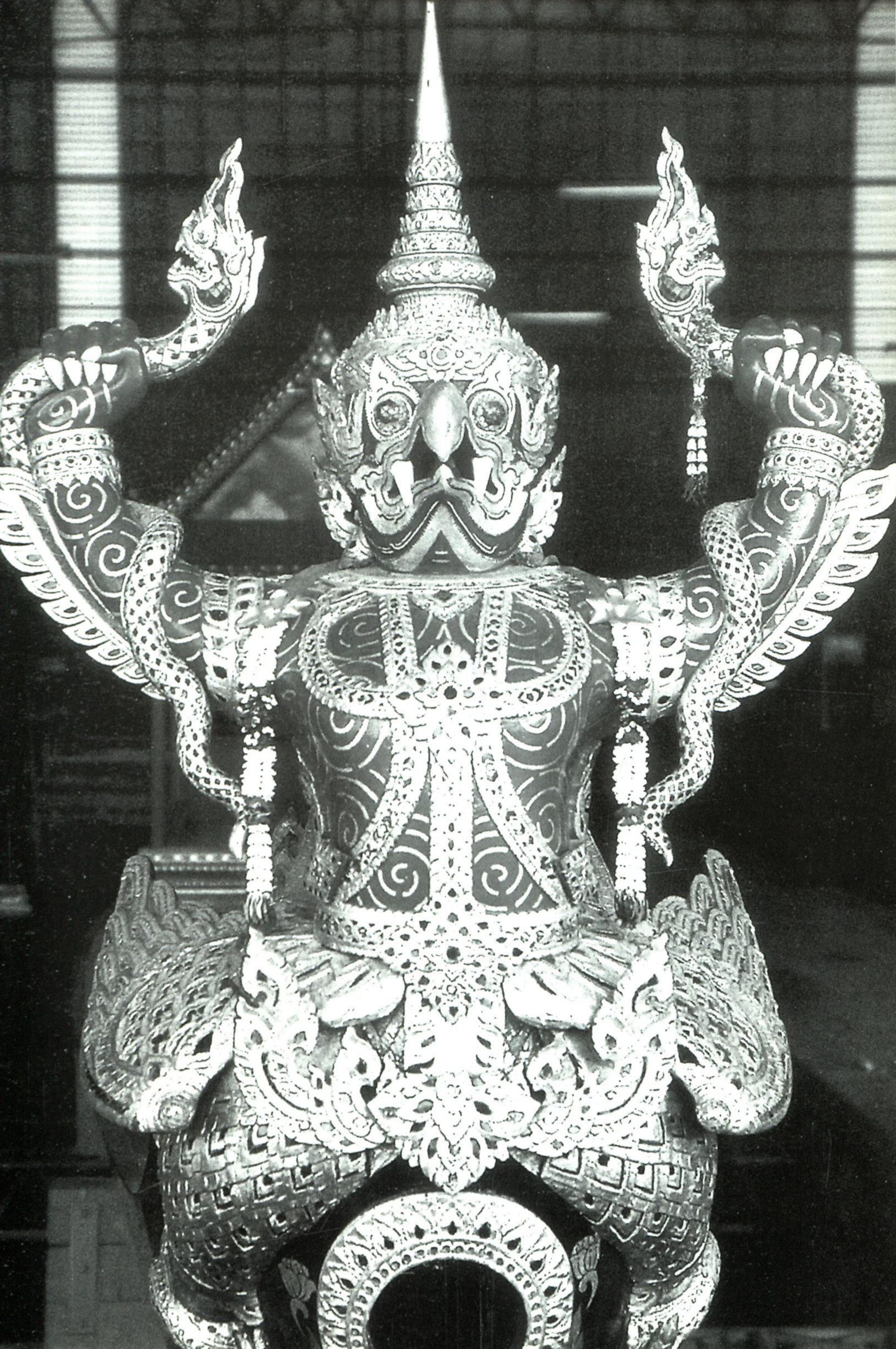
การจัดแสดง

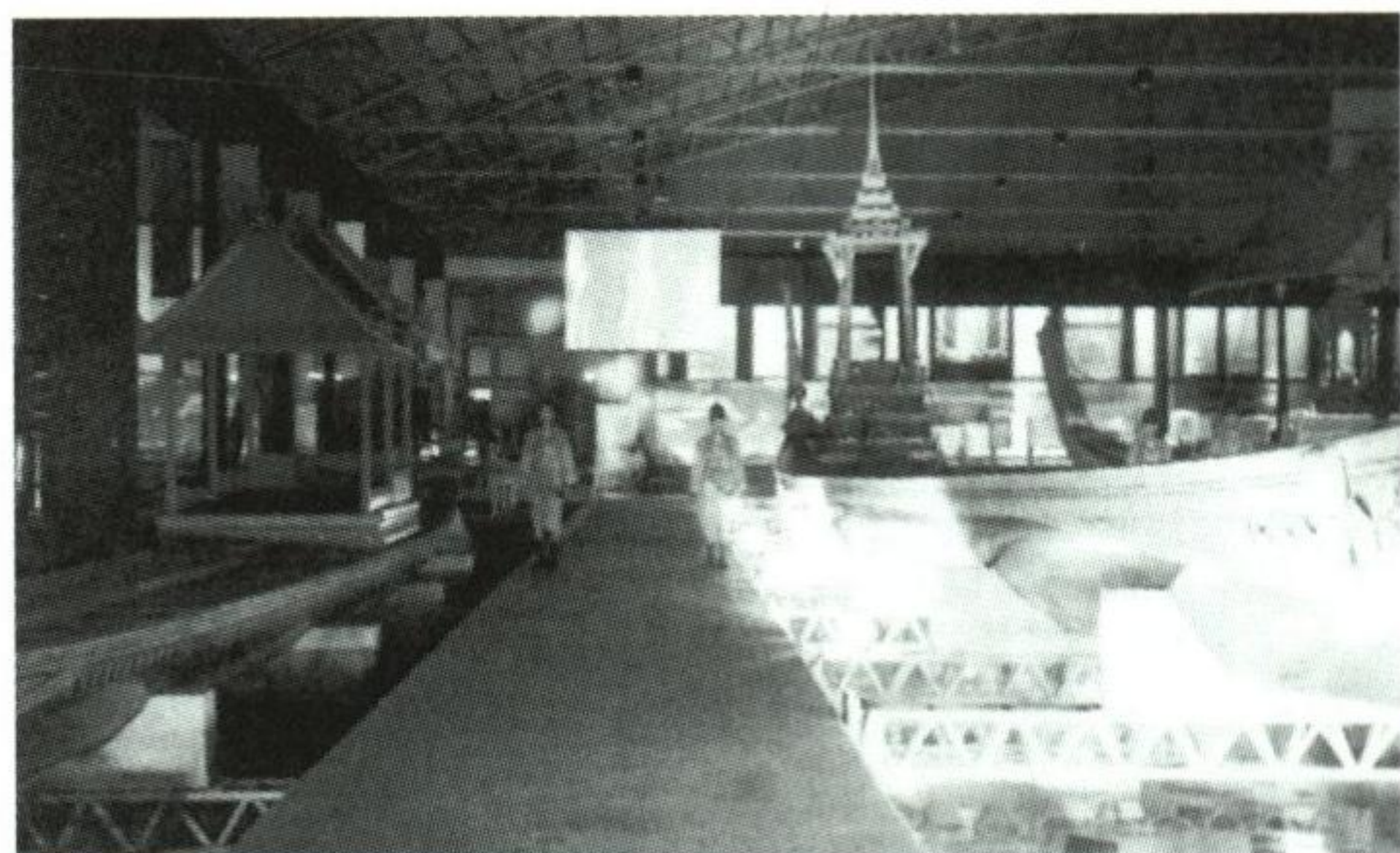
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี จัดเป็นพิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่อง ด้านประวัติศาสตร์ชาติไทยที่เกี่ยวกับเรือพระที่นั่งของพระมหากษัตริย์ไทย เรือพระราชพิธีต่างๆ ในกระบวนพยุหยาตราชลมารค และจัดแสดงเครื่องอาภรณ์ ภัณฑ์ เครื่องประกอบและสิ่งของเครื่องใช้ในพระราชพิธีต่างๆ เช่น บัลลังก์กัญญา บุษบก และธงสามชาย ซึ่งมีเนื้อหาสาระโดยสรุป ดังนี้

๑. เรือ : ประดิษฐานกรรมของชุมชน ไทยริมน้ำ

การจัดแสดง เพื่อแสดงวิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำในอดีตที่ใช้เรือในการสัญจรทางน้ำ

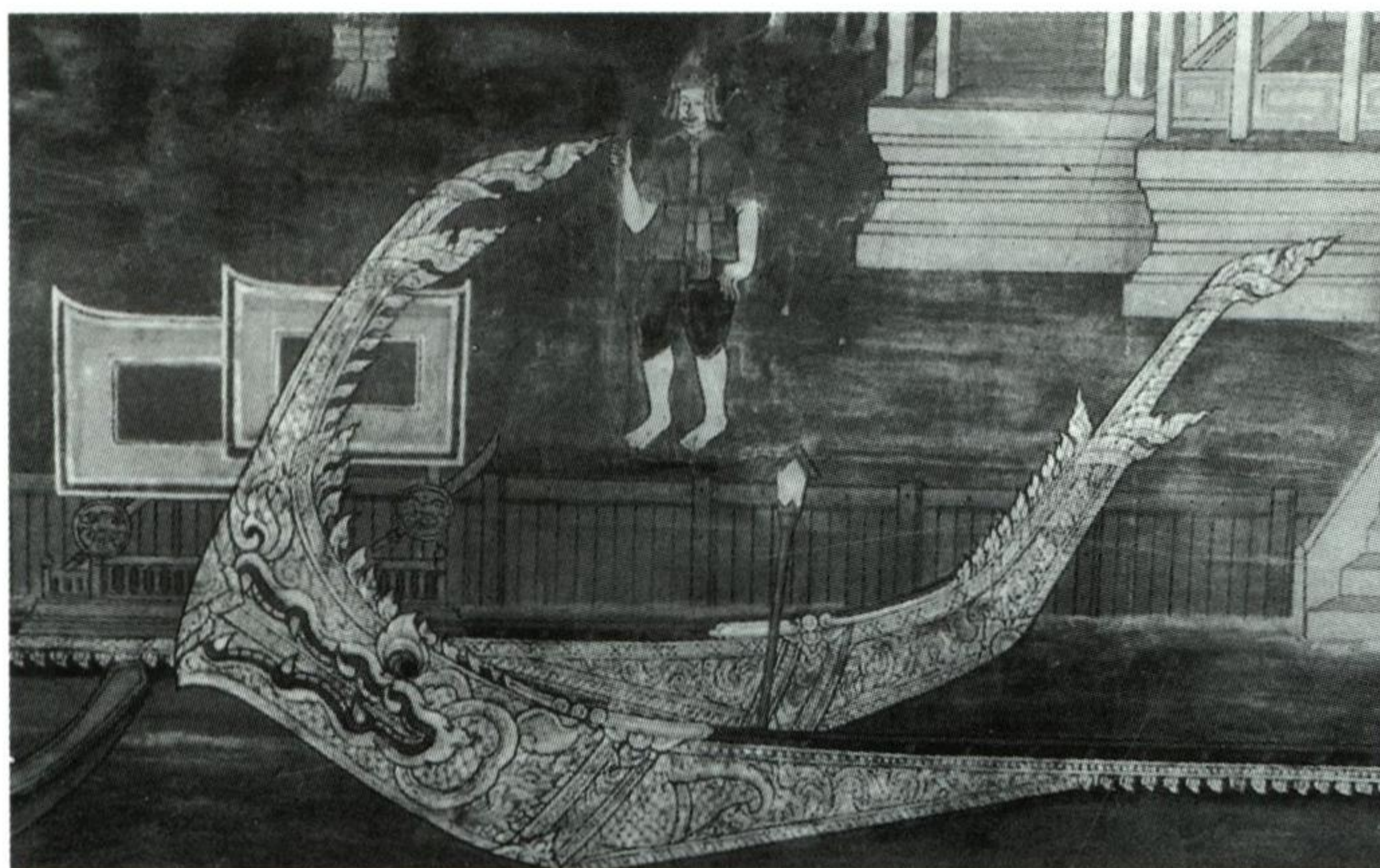
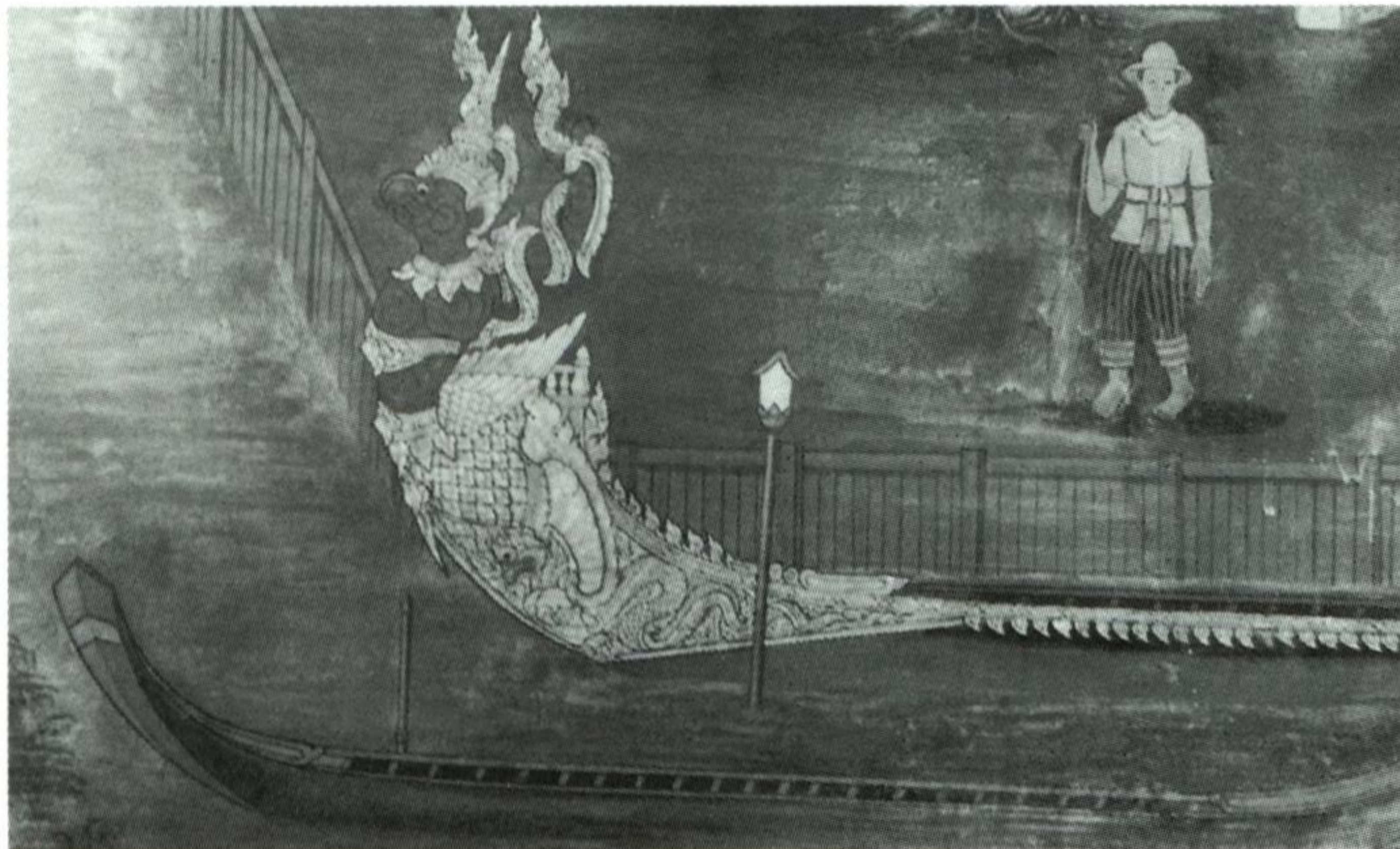

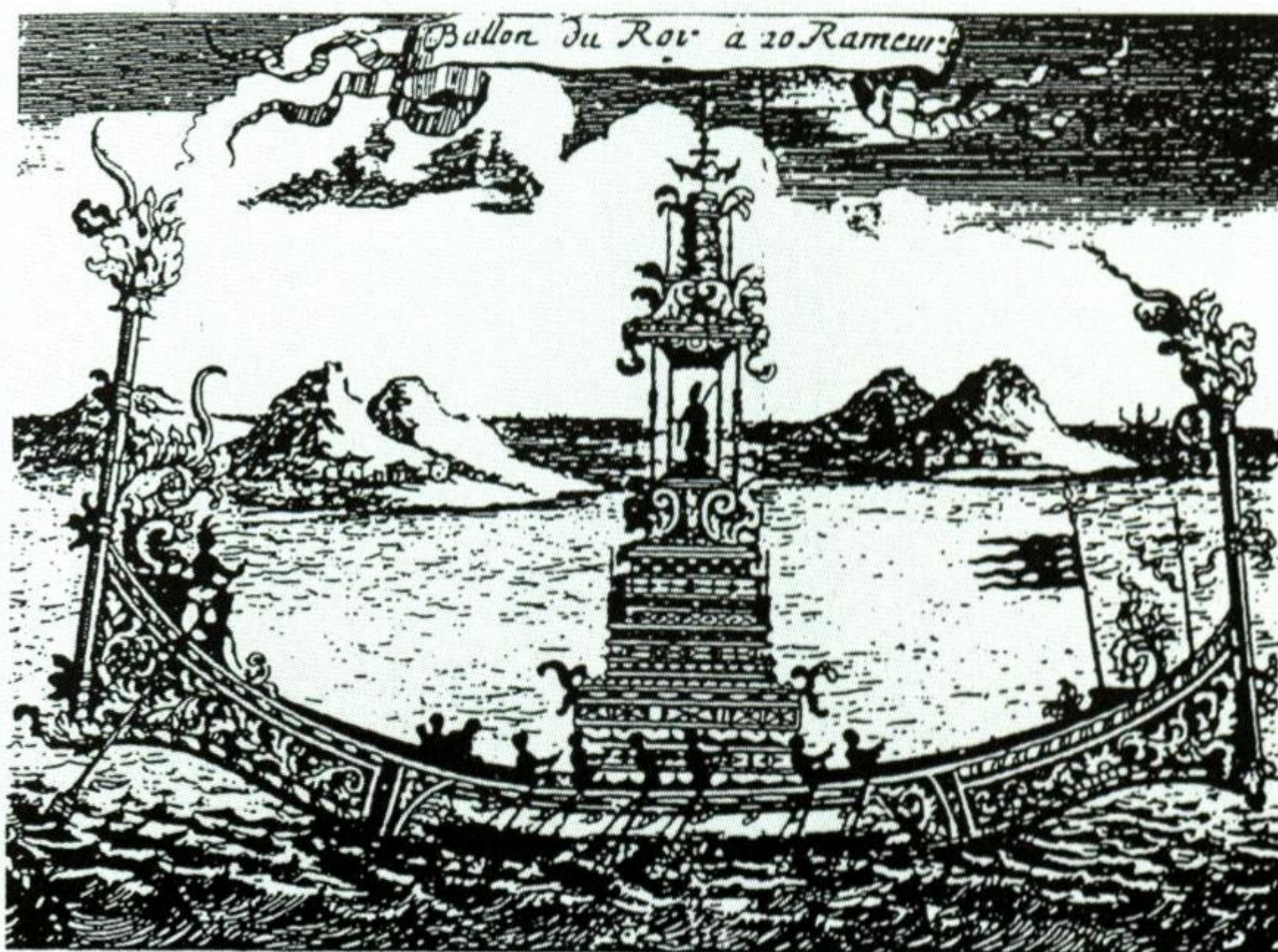
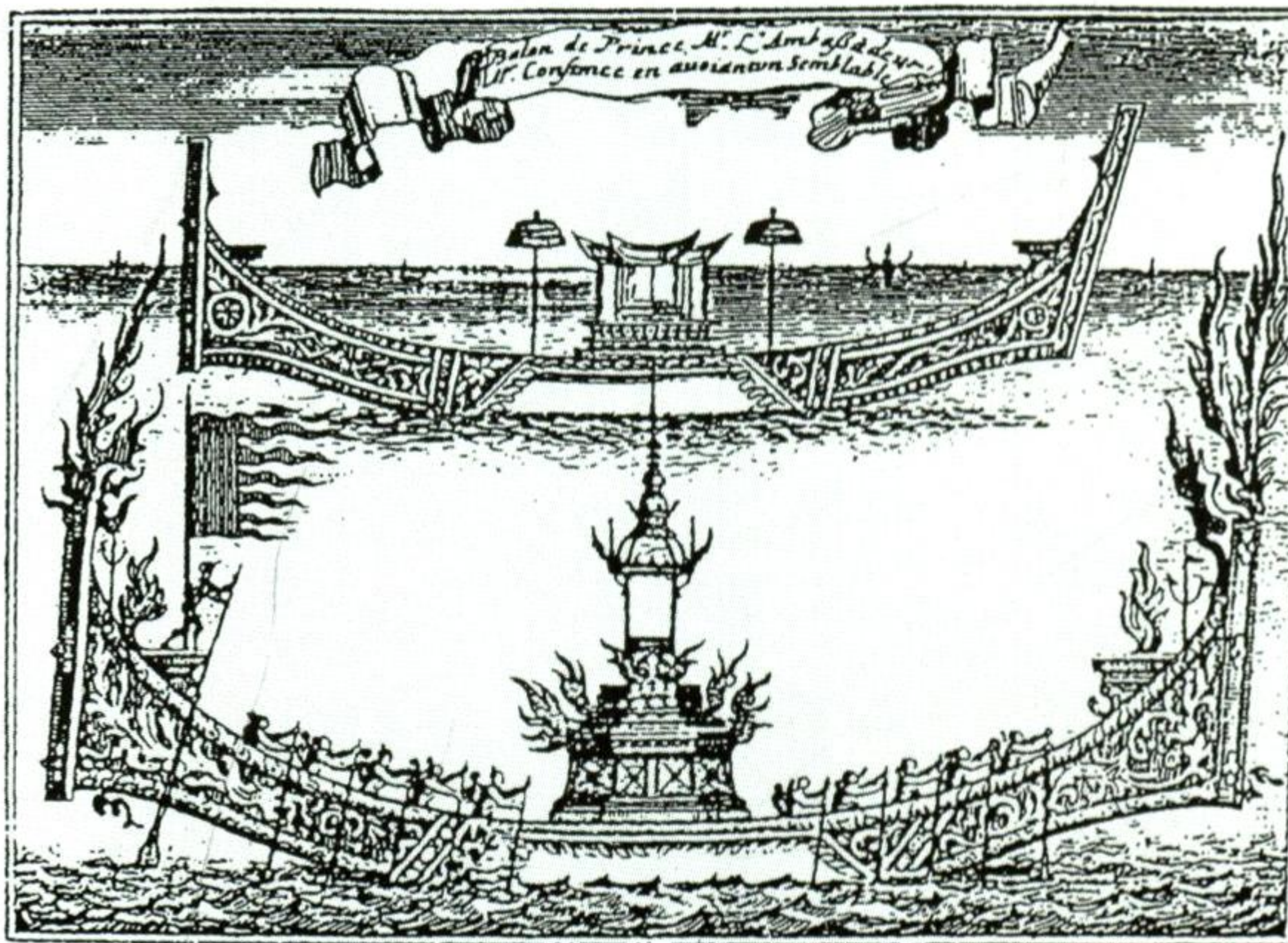
๒. เรือพระราชพิธีในหน้าประวัติศาสตร์ไทย

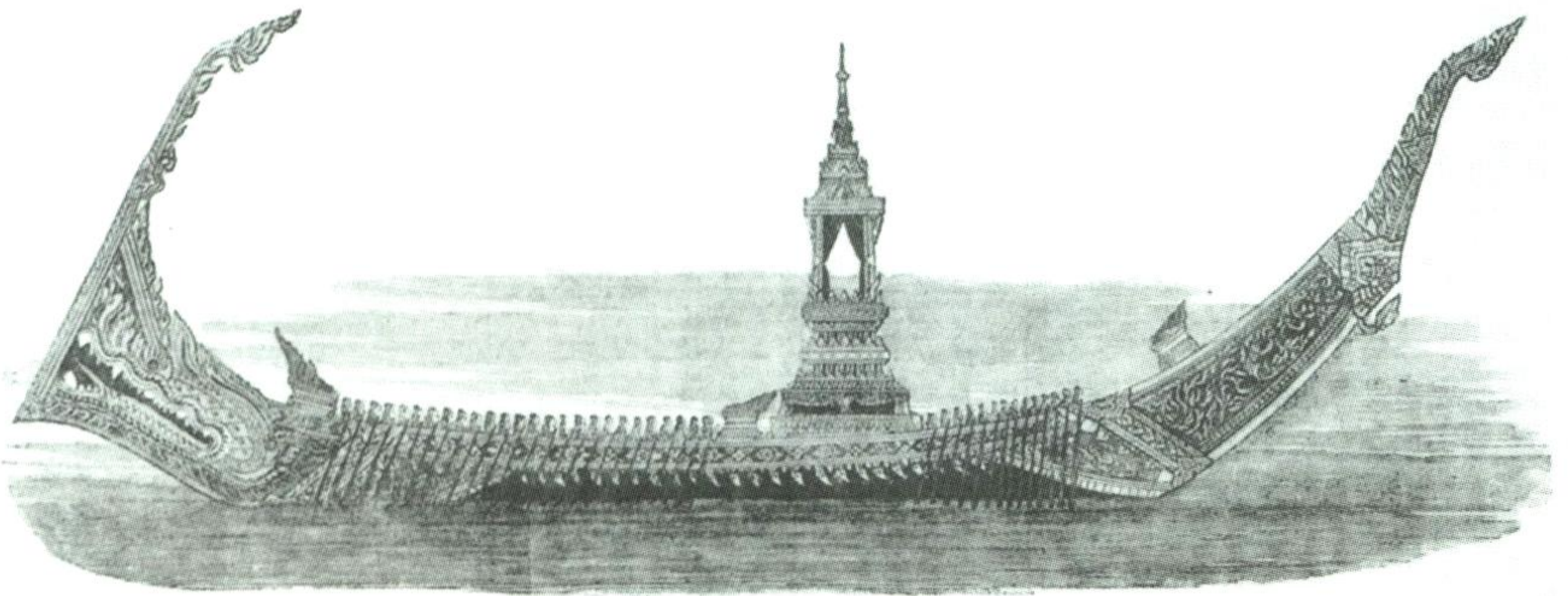
การจัดแสดง เป็นการแสดงหลักฐานเกี่ยวกับเรือพระที่นั่งและกระบวนเรือเดิมที่ใช้ในกองทัพและในพระราชพิธีสำคัญตั้งแต่สมัยอยุธยา สืบเนื่องและพัฒนาต่อมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

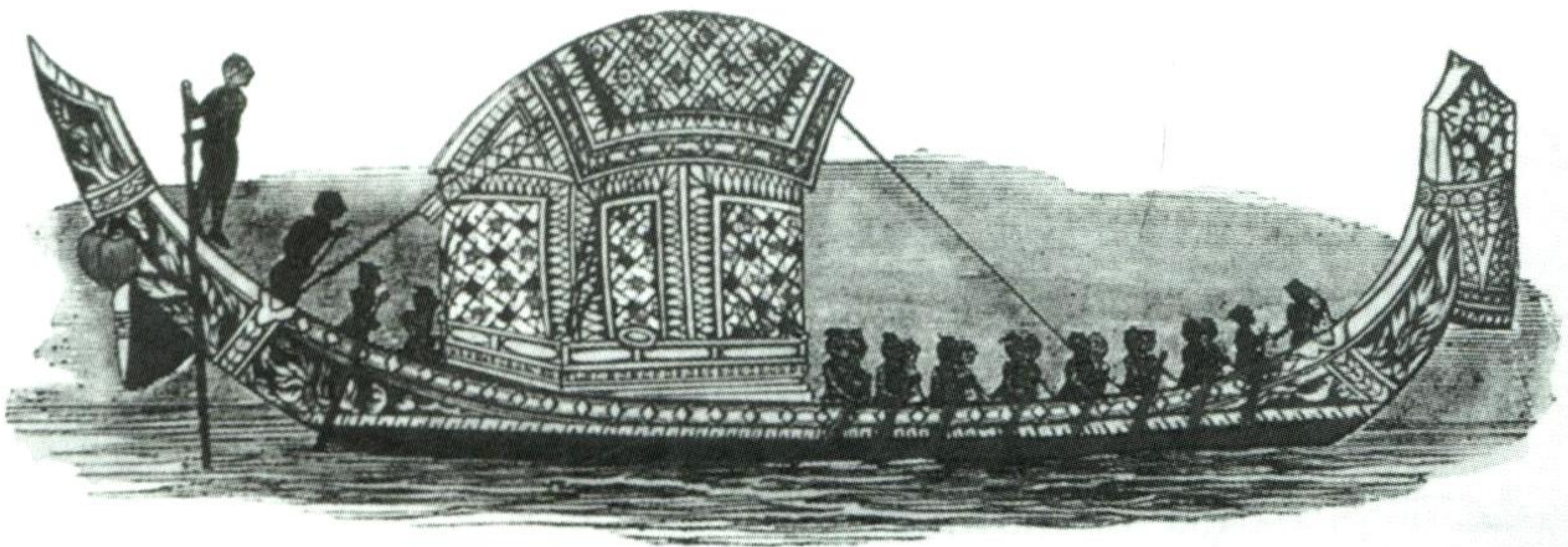
๓. มรดกเรือพระราชพิธีสมัยรัตนโกสินทร์

การจัดแสดง เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติการสร้าง ลักษณะการใช้เรือแต่ละประเภท ความหมายของโขนเรือรูปต่างๆ การจัดกระบวนเรือ อุปกรณ์ประกอบเรือพระราชพิธี และฝีพาย

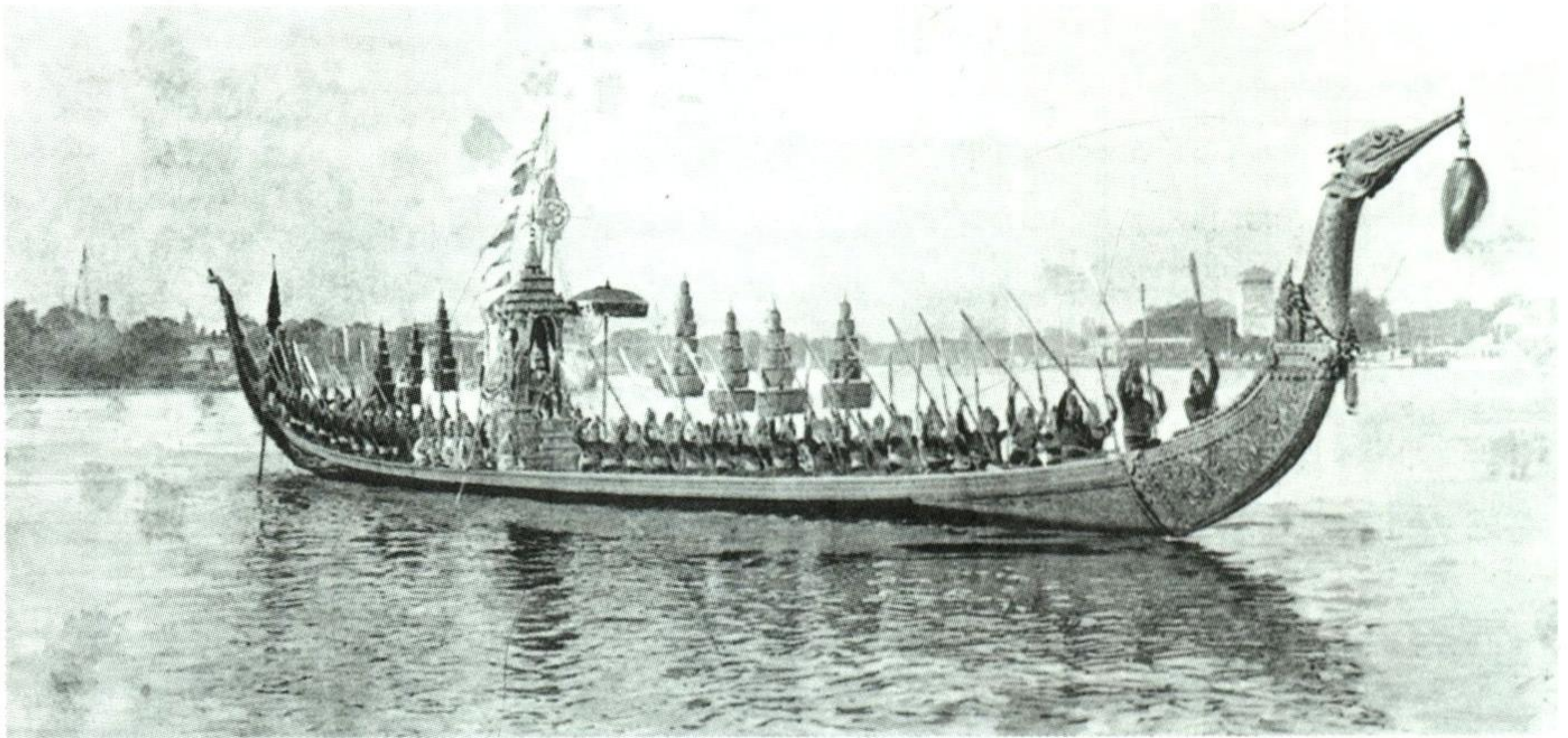

BARGE OF THE KING OF SIAM.

SIAMESE STATE BARGE.

๔. เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙

การจัดแสดง จัดแสดงถึงที่มาของการสร้าง เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ ขั้นตอนการก่อสร้าง การประกอบพิธีต่างๆ จนถึงการปล่อยเรือลงน้ำ

๕. ภาพยนตร์เห่เรือ

จัดแสดง ความหมายที่บรรยายในภาพยนตร์ และภาพยนตร์เห่เรือสำนวนต่างๆ ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

๖. เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์กับรางวัลเกียรติยศ รางวัลเรือโลก (World Ship Prize)

จัดแสดงเรื่องเรือพระที่นั่งกับรางวัลเกียรติยศระดับโลก รางวัลเรือโลก เพื่อให้ผู้ชมได้ทราบถึงรางวัลเกียรติยศที่ได้รับเพื่อยกย่องคุณค่าทางศิลปะและประวัติศาสตร์ของเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เรือพระราชพิธีที่ยังสืบสานมาจนปัจจุบันที่มีแห่งเดียวในโลก

. IMPLACABLE . NEVERAGAIN .
WORLD SHIP TRUST
MARITIME HERITAGE AWARD

SUPHANNAHONG
ROYAL BARGE

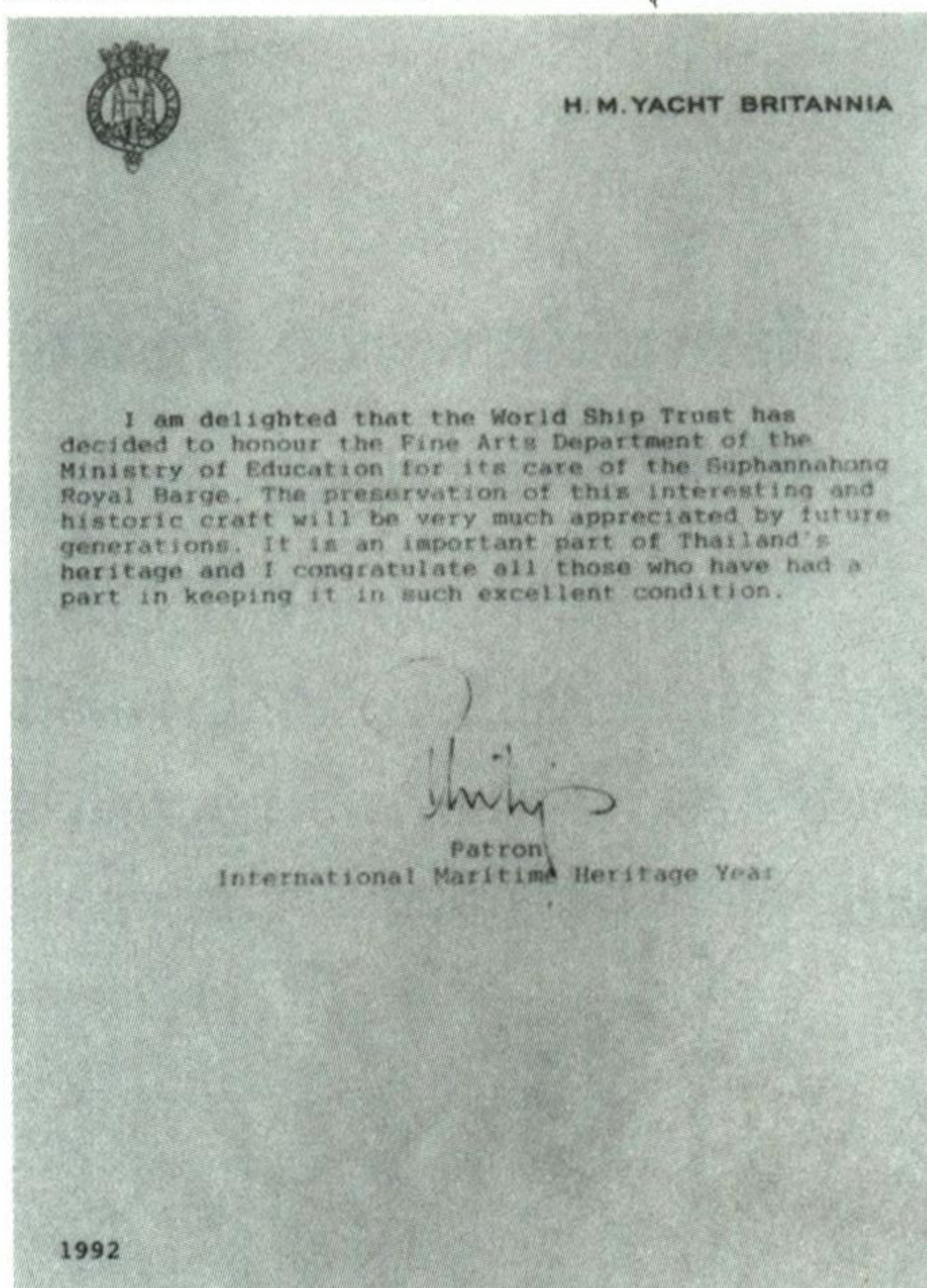
เหรียญรางวัลมรดกทางทะเลขององค์การเรือโลก แห่งสหราชอาณาจักรมอบแก่เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

H.M. YACHT BRITANNIA

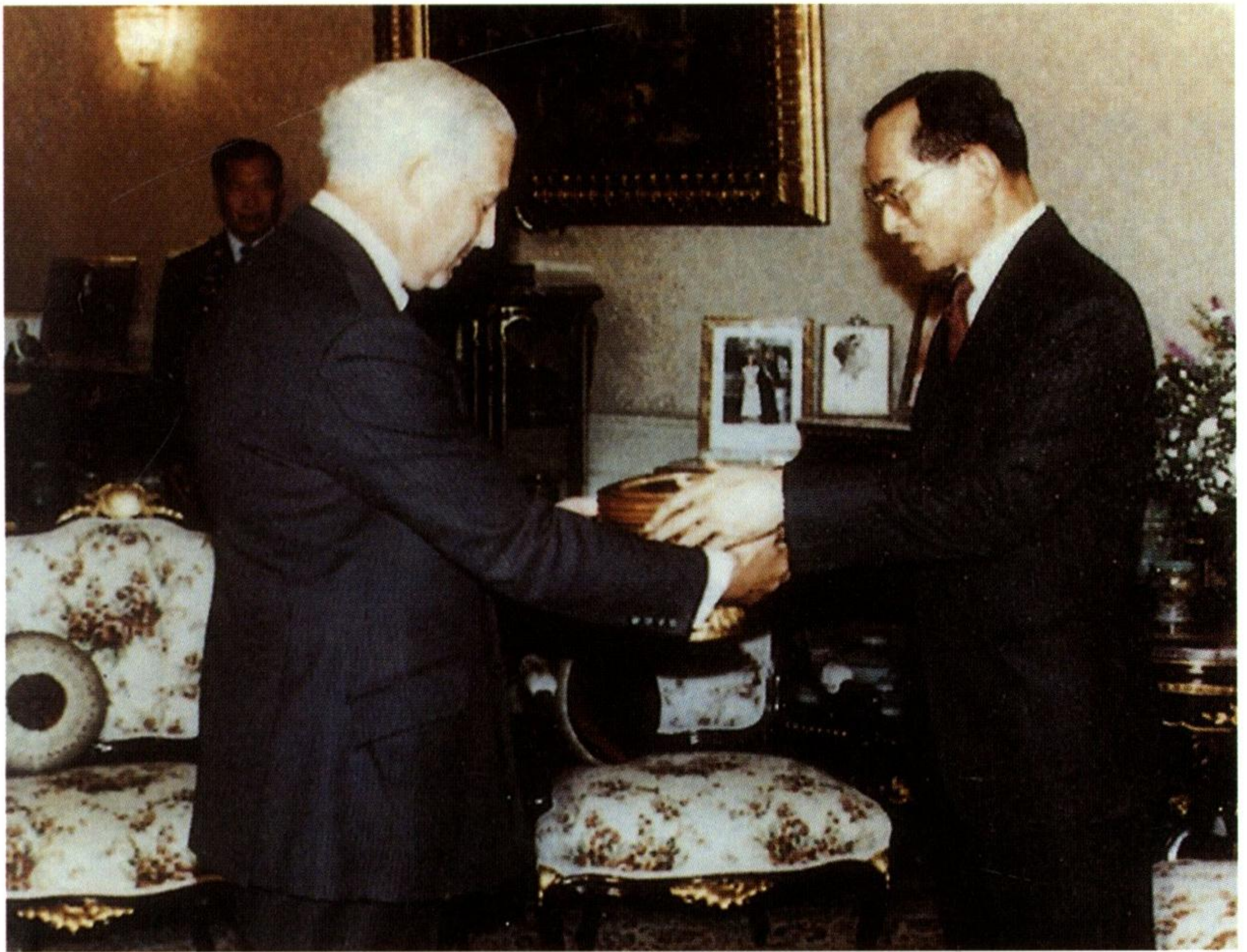
I am delighted that the World Ship Trust has decided to honour the Fine Arts Department of the Ministry of Education for its care of the Suphannahong Royal Barge. The preservation of this interesting and historic craft will be very much appreciated by future generations. It is an important part of Thailand's heritage and I congratulate all those who have had a part in keeping it in such excellent condition.

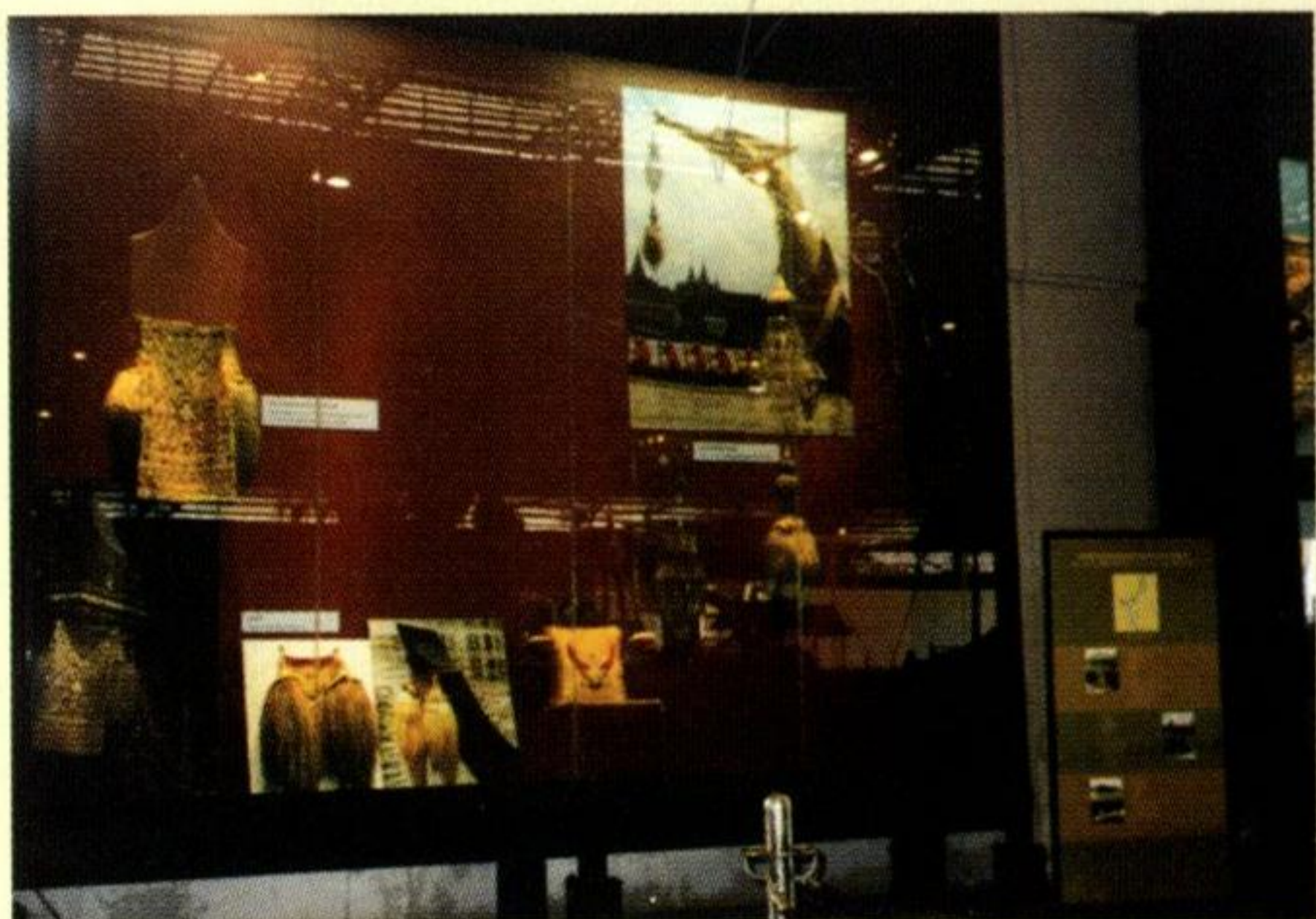
Philip
Patron
International Maritime Heritage Year

1992

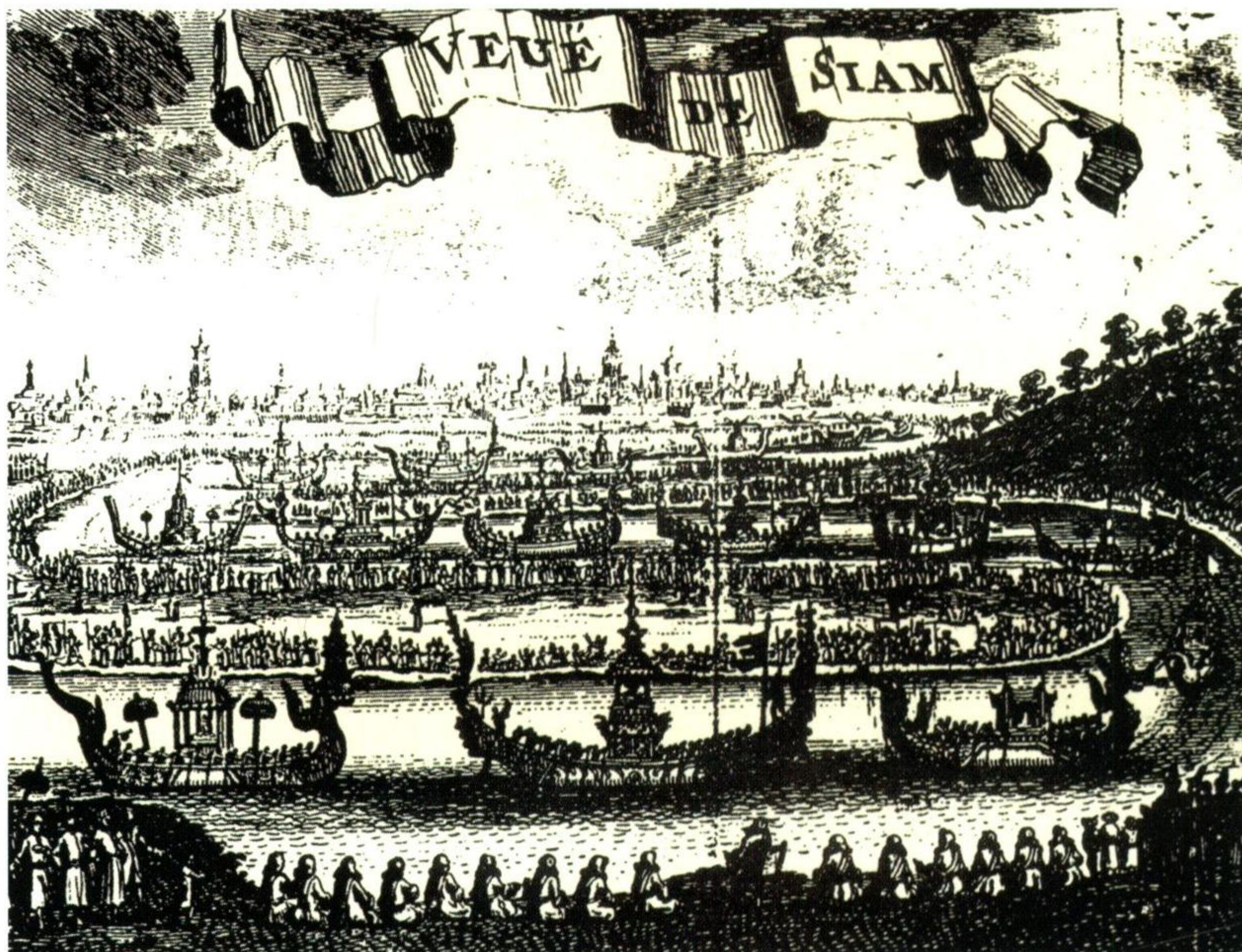

หนังสือจากองค์การเรือโลกแห่งสหราชอาณาจักร

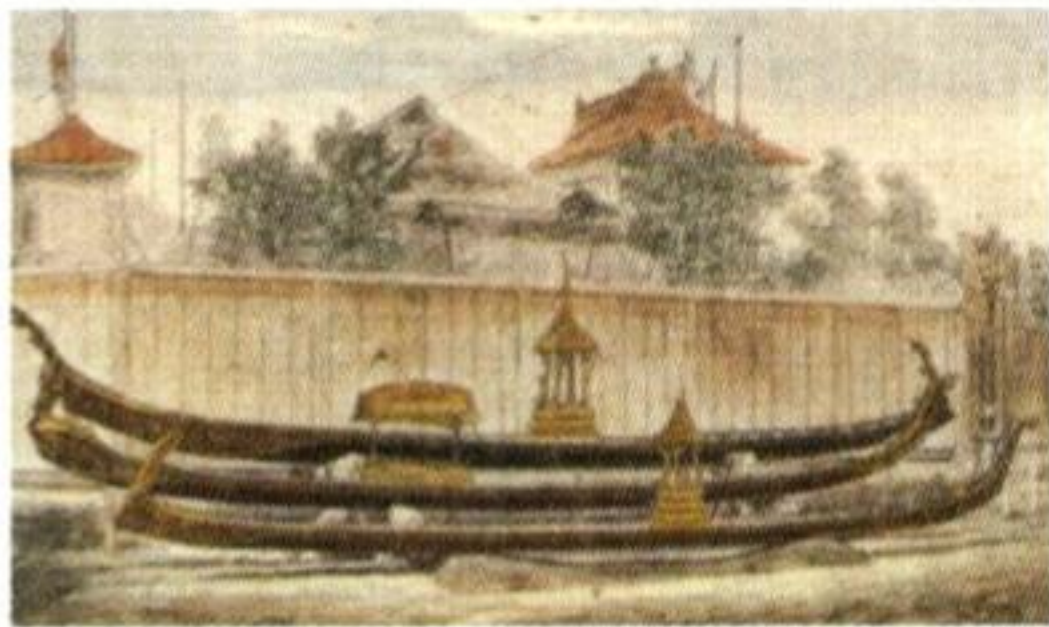

โรงเก็บเรือหรืออยู่เรือพระราชพิธีเดิม

โรงเก็บเรือที่ ๑ ในปัจจุบัน คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี ทำหน้าที่เป็นสถานที่เก็บรักษา และจัดแสดงเรือพระราชพิธี ซึ่งเป็นมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในอดีตโรงเก็บเรือมีฐานะอันสำคัญ เพราะเป็นโรงเก็บเรือรบ เรือพระที่นั่ง อันเป็นราชพาหนะสำคัญ บริเวณที่ตั้งต้องเหมาะสม สอดคล้องกับการเสด็จพระราชดำเนิน และเหมาะสมทางด้านยุทธศาสตร์เป็นสำคัญ

สมัยอยุธยา กระบวนเรือพยุหยาตราชลมารคของไทย ได้สร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับฝรั่งที่เข้ามาติดต่อเจริญสัมพันธไมตรี ที่ท่านทูตนิโคลัส แชแวลส์ เขียนถึงกระบวนเรือที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงจัดมารับราชทูตจากฝรั่งเศสใน “ประวัติศาสตร์แห่งราชอาณาจักรสยาม” ว่า

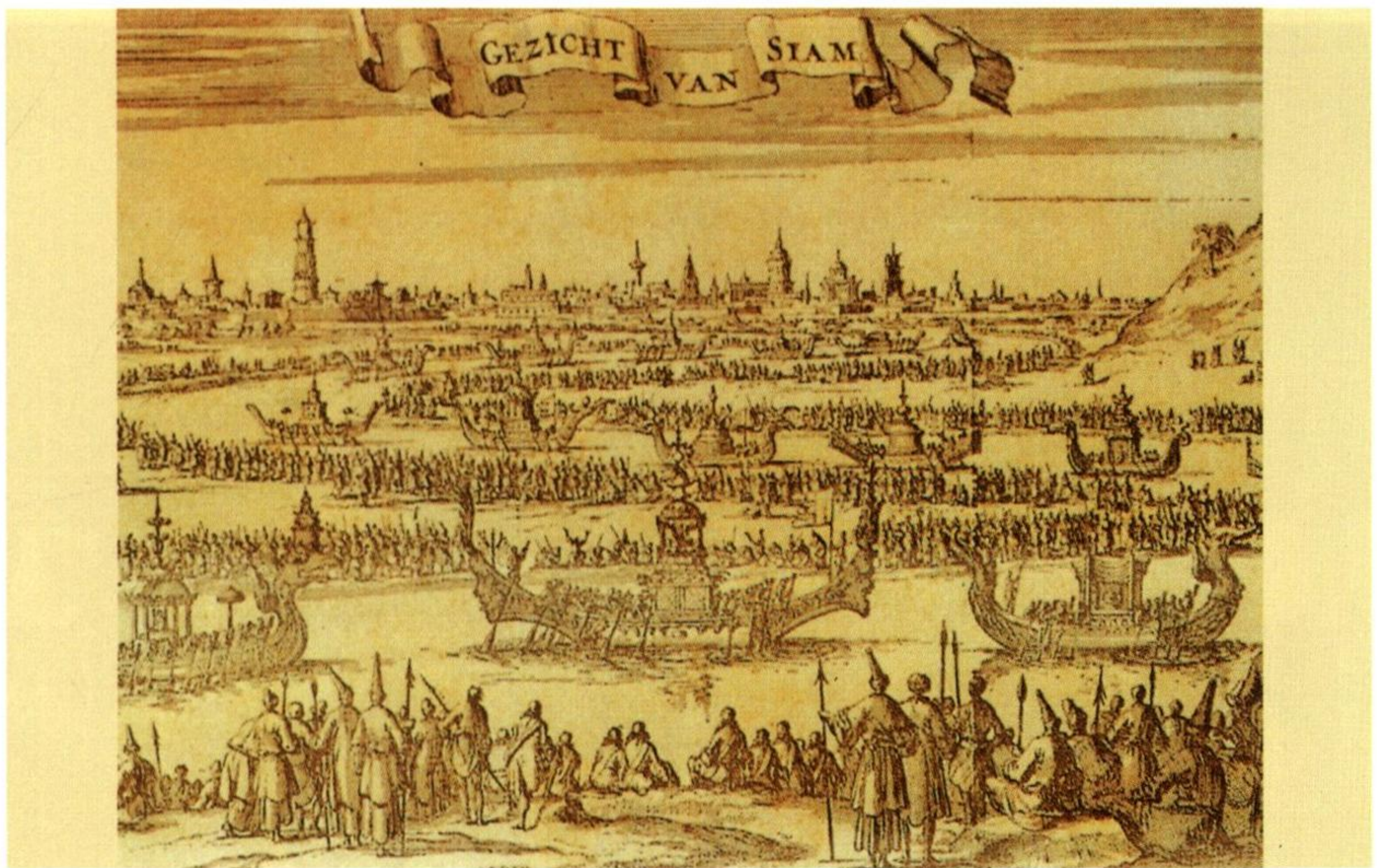

“...ไม่สามารถเปรียบเทียบความงามใดๆ กับกระบวนเรือที่มโหฬาร มีเรือกว่าสองร้อยลำ โดยมีเรือพระที่นั่งพายเป็นคู่ๆ เรือพระที่นั่งใช้ฝีพายพวกแขนแดงที่ได้รับการฝึกพายมาจนชำนาญ ทุกคนสวมหมวก เสื้อ ปกอกเข้า ปกอกแขน มีทองคำประกรอบ เวลาพายจะพายพร้อมกันเป็นจังหวะ พายนั้นก็เป็ทองเช่นกัน เสียงพายกระทบทำเป็นเสียงประสานไปกับทำนองเพลงยอพระเกียรติพระเจ้าแผ่นดิน...”

และจาก “จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยาม” ที่บาทหลวงกีร์ตาซาร์ด บันทึกไว้ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๘ เล่าถึงการจัดเรือมารับเครื่องบรรณาการว่า

“...มีเรือบัลลังก์ขนาดใหญ่มาสี่ลำ แต่ละลำมีฝีพายแปดสิบคน ซึ่งเราไม่เคยเห็นอะไรเช่นนี้มาก่อน...ลำแรกหัวเรือเหมือนม้าน้ำ ปิดทองทั้งลำ เห็นมาแต่ไกลในลำน้ำ เหมือนมีชีวิตชีวา...” และในวันที่บาทหลวงตาชาร์ดเดินทางออกจากกรุงศรีอยุธยา ก็ได้เห็นการส่งที่ใหญ่อโตอย่างที่ท่านไม่เคยพบเห็นอีกเช่นกัน “...ขบวนอันยืดยาวของเรือบัลลังก์หลวงซึ่งเคลื่อนที่ไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อย มีเรือถึงร้อยห้าสิบลำ ผนวกกับเรืออื่นๆ อีกทั้งแน่นเต็มแม่น้ำ แลไปได้สุดสายตา อันเป็นทัศนียภาพที่งดงามนักหนา เสียงเห่แสดงความยินดีตามธรรมเนียมของสยาม คล้ายการรุกไล่ประชิดข้าศึกก้องไปสองฟากฝั่งแม่น้ำ จึงมีผู้คนล้นหลามมีดฟ้ามาคอยชมขบวนพยุหยาตราอันมหิพารนี้”

บันทึกของชาวต่างชาติทั้งสองยืนยันได้ว่า เรือหลวงในสมัยอยุธยา มีมากกว่า ๑๐๐ ลำ และยังบันทึกแผนที่แจ้งไว้ด้วยว่า **โรงเรือพระที่นั่ง** ตั้งอยู่ทางด้านเหนือของเกาะเมือง คือบริเวณระหว่างวัดเชิงท่า และวัดพนมยงค์ ซึ่งเป็นตำแหน่งเยื้องกับพระราชวัง และยังมีอยู่เรือเดินทะเลอยู่ใกล้ป้อมเพชรตรงข้ามวัดพนัญเชิงอีกแห่งหนึ่งด้วย

อย่างไรก็ตาม เรือพระที่นั่งและเรือในกระบวนพยุหยาตราของกรุงศรีอยุธยาส่วนใหญ่ได้รับความเสียหายจากสงครามกับพม่าครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๑๐ ตามพระราชพงศาวดารกล่าวว่า เมื่อพระเจ้าอลองพญาบุกเข้ามาถึงกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๓ สมเด็จพระเจ้าเอกทัศทรงเล็งเห็นว่า บรรดาเรือหลวงที่อยู่ในอุ้มพระนครนั้นอาจเป็นอันตราย จึงโปรดให้ถอยเรือพระที่นั่งกิ่ง เรือไชย เรือศรี เรือกราบ เรือตั้ง เรือกัน เรือศิระสัตว์ทั้งหลาย รวมทั้งเรือรบต่างๆ ลงไปเก็บไว้ที่ท้ายคู ซึ่งอยู่ทางใต้ลงมา ต่อมาพม่าก็ตามไปตีท้ายคูแตก แล้วเผาทำลายเรือส่วนใหญ่เสียหาย ครั้นเสียกรุงแล้ว แม่ทัพพม่ายังนำเรือพระที่นั่งกิ่งของกรุงศรี-

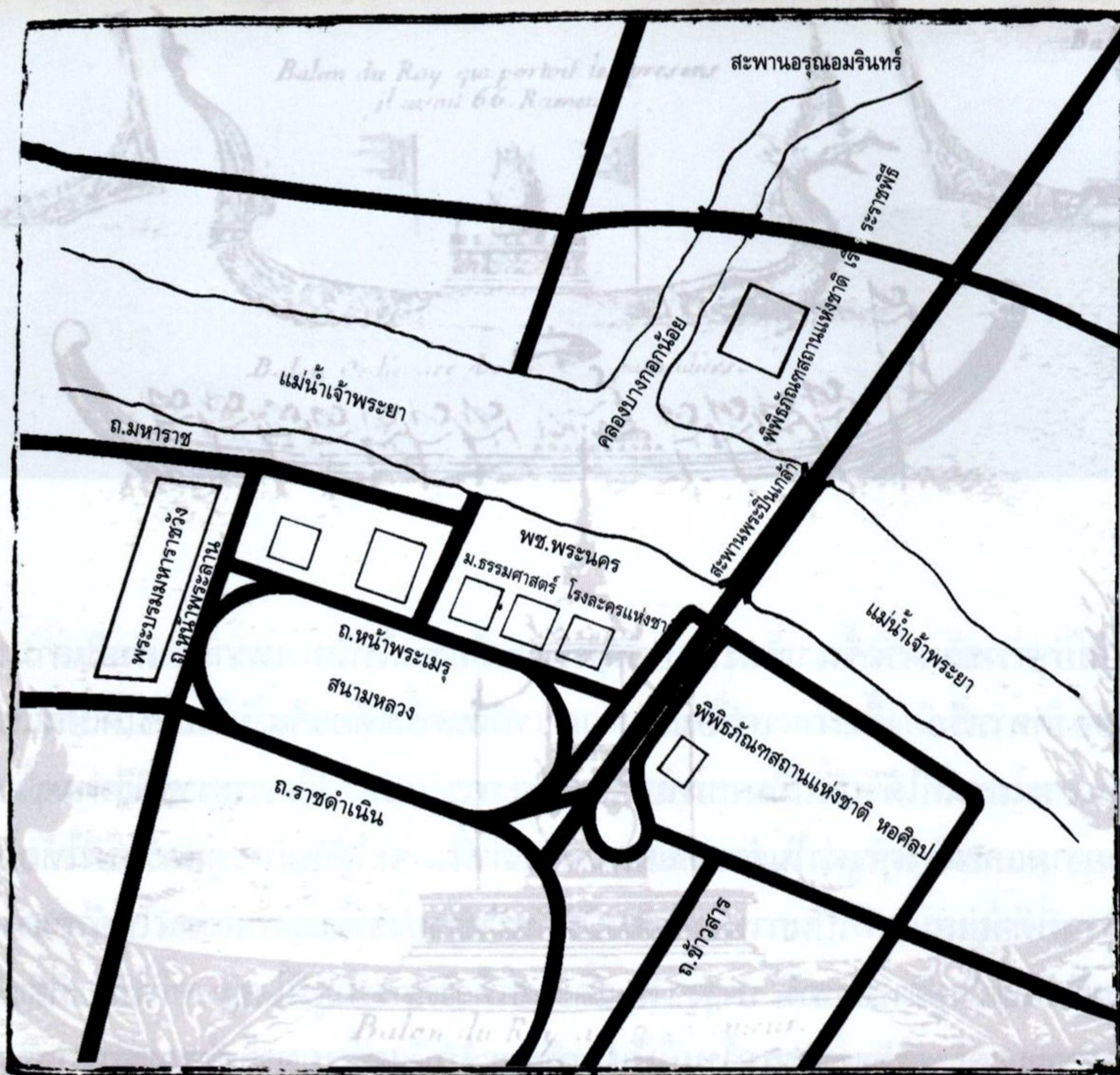
อยุธยาลำหนึ่งส่งไปถวายพระเจ้าอังวะ ส่วนเป็นที่ติดตั้งบริเวณโขนเรือพระที่นั่งกิ่ง
พม่าเห็นว่าใหญ่เคลื่อนย้ายลำบาก จึงจุดเพลิงระเบิดเสียที่วัดเขมา สรุปรว่าเรือ
ขนาดใหญ่หรือเรือสำคัญในสมัยอยุธยาไม่เหลือมาถึงกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์
ส่วนหลักฐานของความยิ่งใหญ่ที่ฝรั่งหลายคนบันทึกไว้เท่านั้น ที่ยังคงตกทอดมา
จนถึงปัจจุบันและปรากฏในสมุดไทย ภาพกระบวนเรือที่คัดลอกมาจากจิตรกรรม
ฝาผนังวัดยม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โขนเรือไม้สลักที่ชาวกรุงศรีอยุธยาเก็บมา
บูชาในศาลเทพารักษ์ ซึ่งปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

เรือพระที่นั่งและเรือในกระบวนพยุหยาตราชลมารคมิได้เป็นเรือที่ใช้ในราชการทั่วไป แต่ใช้ในการพระราชพิธี เช่น การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินโดยกระบวนพยุหยาตราชลมารค การเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ฟื้นฟูประเพณีเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินโดยกระบวนเรือพยุหยาตราชลมารคใหญ่ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นต้นมา เหตุที่ทรงมีพระราชหฤทัยในการฟื้นฟู ก็ด้วยพระองค์ได้เสด็จมายังโรงเก็บเรือพระราชพิธีที่บางกอกน้อย ทอดพระเนตรเรืออยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม จึงมีพระราชดำริว่า ถ้าจะโปรดให้มีการฟื้นฟูการเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินโดยกระบวนเรือ

พยุหยาตราชลมารคขึ้น ก็คงไม่เป็นการสิ้นเปลืองอะไรนัก เพราะกำลังคนสามารถใช้ของทหารเรือ เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ทำขึ้นครั้งเดียวก็ใช้ได้เป็นแรมปี ส่วนประโยชน์ที่ได้รับนั้นมีมากมายหลายประการ เช่น เรือพระราชพิธีต่างๆ อันสวยงามและทรงคุณค่าในด้านศิลปกรรมเหล่านี้ จะได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ เป็นการรักษาสমบัติอันมีค่าของชาติแต่กาลก่อนให้ดำรงคงอยู่ เป็นที่เชิดหน้าชูตาของชาติ บำรุงขวัญและก่อให้เกิดความภูมิใจของคนไทย ที่สำคัญ เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของชาวต่างประเทศทั่วโลกสืบไป

สถานที่ตั้ง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เปิดให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั้งชาวไทยและ
ชาวต่างประเทศเข้าชม ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ น. - ๑๗.๐๐ น. ทุกวัน ไม่เว้นวันหยุด
ราชการและวันนักขัตฤกษ์ ปิดเฉพาะวันขึ้นปีใหม่และเทศกาลวันสงกรานต์
ค่าธรรมเนียมการเข้าชม ชาวไทย ๑๐ บาท ชาวต่างชาติ ๓๐ บาท

สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี เลขที่ ๘๐/๑ ปากคลอง
บางกอกน้อย แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐ สามารถติดต่อ
สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่โทรศัพท์ ๐-๒๔๒๔-๐๐๐๔ หรือติดต่อศูนย์
บริการข้อมูลประชาชนกระทรวงวัฒนธรรม โทรศัพท์ ๐-๒๒๔๖-๖๗๐๐

บรรณานุกรม

ณัฐจุฑา จันทวิช. เรือพระราชพิธี. กรมศิลปากรจัดพิมพ์ ๒๕๓๙.

คณะทำงานจัดทำหนังสือ “กระบวนการพยุหยาตราชลมารค”. กองทัพเรือจัดพิมพ์ ๒๕๔๐.

ก่องแก้ว วีระประจักษ์ และนิยะดา ทาสุคนธ์ (๒๕๓๑). รื้อกระบวนการพยุหยาตรา
ชลมารค สมเด็จพระนารายณ์มหาราช. กรุงเทพมหานคร.

ม.ร.ว. แสงสุรีย์ ลดาวัลย์. กระบวนพยุหยาตราชลมารค. กรุงเทพมหานคร.

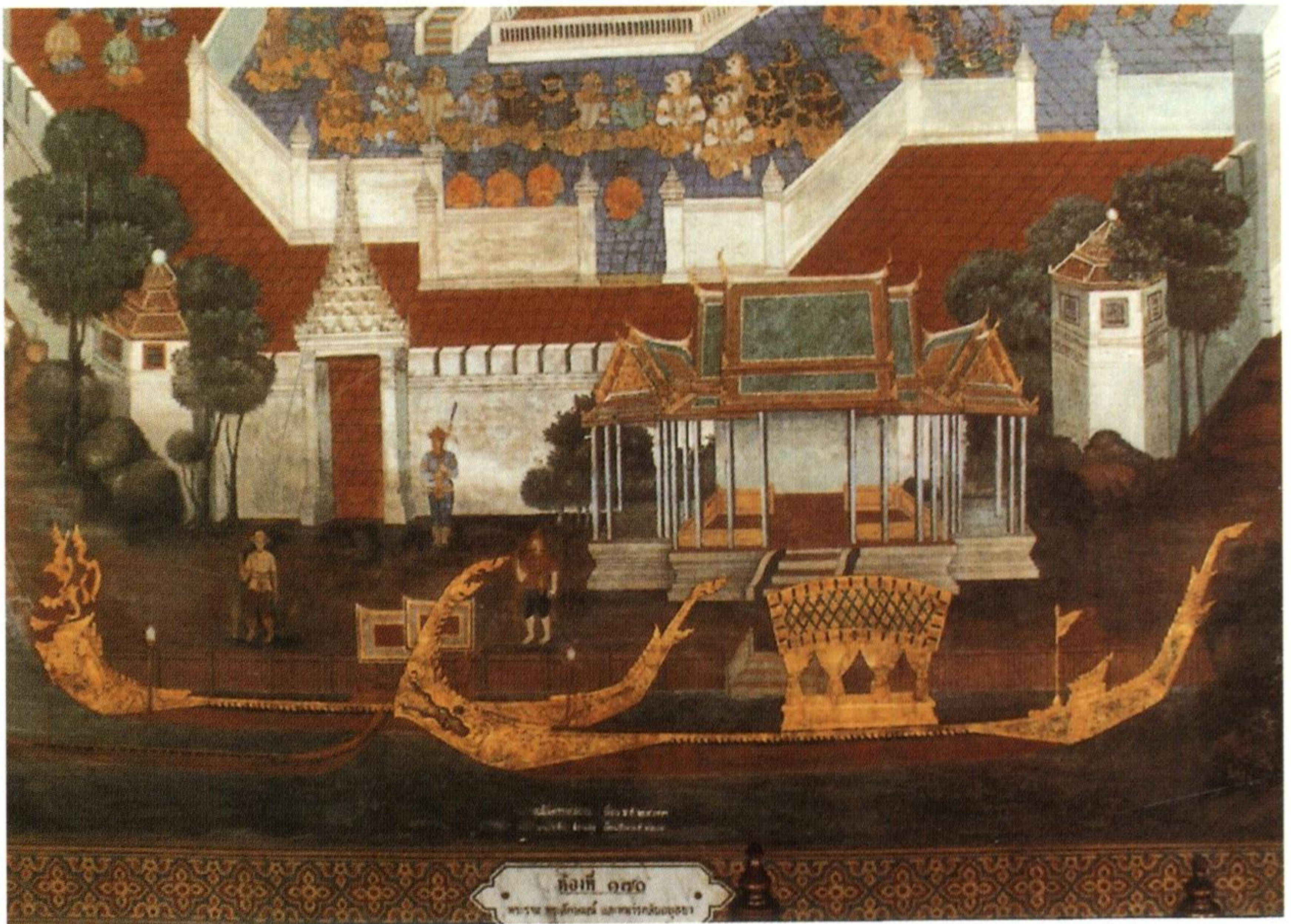
สมภาพ ภิรมย์ (๒๕๓๙). เรือพระราชพิธีพยุหยาตราชลมารค กรุงเทพมหานคร :
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ เล่ม ๑ :
ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์. ๒๕๐๔.

สมบัติ พลายน้อย. (๒๕๑๒) เกียรติโบราณคดีประเพณีไทย. พระนคร : แพรวพิทยา.
สุนทร ชูตินทรานนท์ (๒๕๓๙) : สงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๒
พ.ศ. ๒๓๑๐.

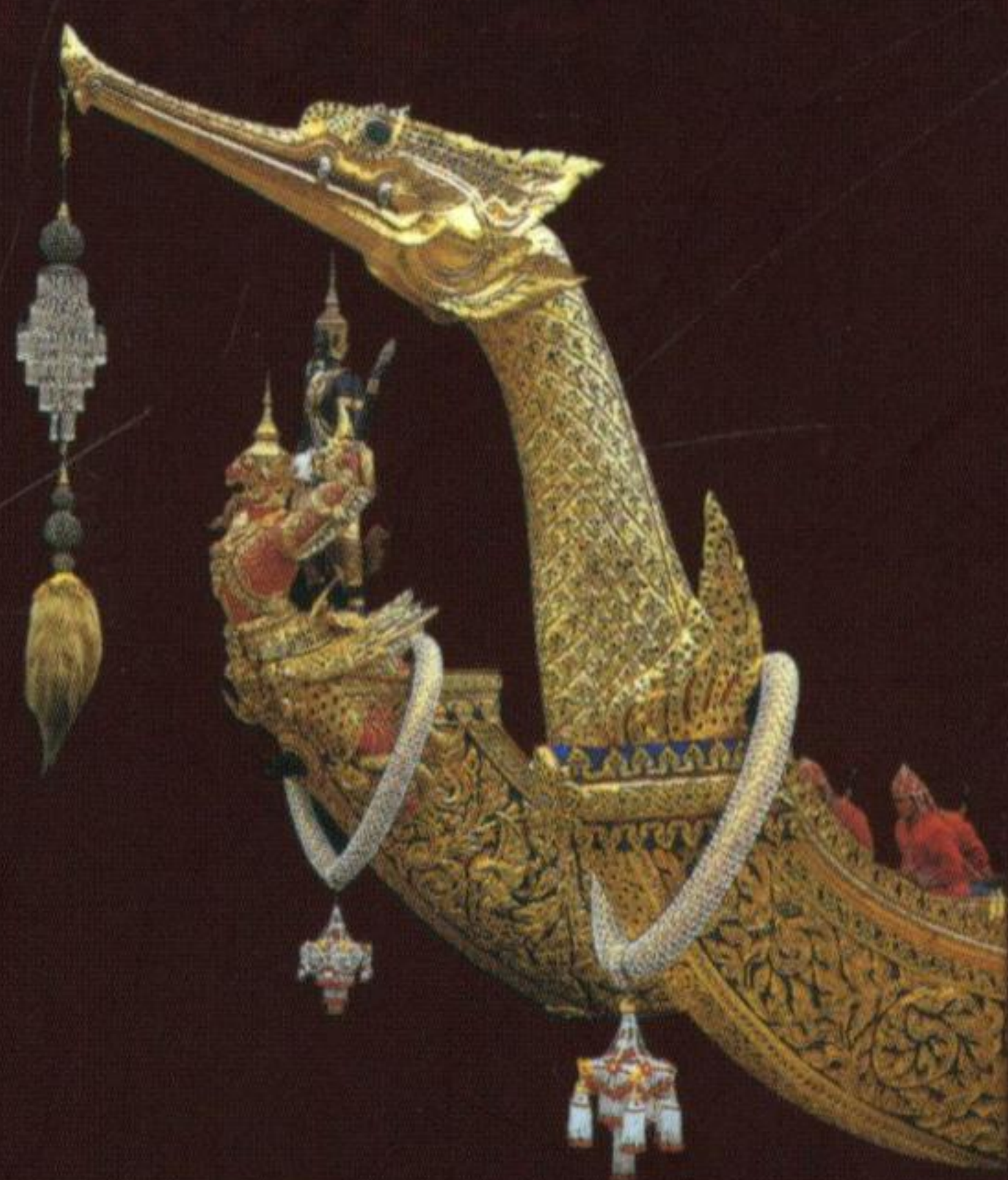
ศึกษาจากพงศาวดารพม่า ฉบับราชวงศ์คองมอ (พิมพ์ครั้งที่ ๔) : กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์สยาม.

ภาพนี้แสดง
พระที่นั่งสุทไธสวรรย์
และเรือพระที่นั่ง

สุพรรณหงษ์ทรงพุ่มห้อย งามชดช้อยลอยหลังสินธุ์
 เพียงหงษ์ทรงพรหมินทร์ ลินลาศเลื่อนเตื่อนตาชม

จากภาพย์เห่เรือพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์